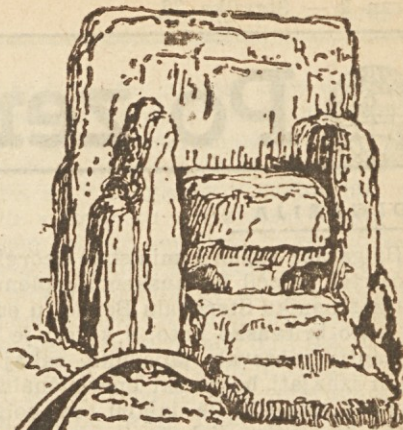

Koroška

Izdaja:

BRITANSKA OBVEŠČEVALNA SLUŽBA

Cene:

Za naročnike:

v tuzemstvu mesečno 1.— šiling,
v inozemstvu mesečno 2.— šilinga.
Posamezna številka 30 grošev.

Leto III.

Celovec, 20. junija 1947

Številka 26

V šole novega duhá!

V vrsti naših razmišljanj o šoli in pouku slovenščine se nam zdi potrebno spregovoriti še nekaj besed o ozračju, ki naj bi vladalo na šolah.

Vsem nam je znano, da obstajajo v državi zakoni, ki zadevajo vse državljane v enaki meri in da pred zakonom ni razlike med bogatimi in revnimi, niti med izobraženci in preprostimi državljani. Prav tako kot to, pa tudi dobro vemo, da ni pravica v vseh primerih enako odmerjena, pa naj bo to komurkoli. Drži namreč, da ni dokončni rezultat pravice zakon, temveč merilo, s katerim posamezniki, ki so zato postavljeni, to pravico dele. Zakon je le suhoparno besedilo, kateremu je treba šele dati vsebine. In to daje tisti, ki zakon izvršuje. Isto je tudi pri šoli. Koliko lepih in koristnih stvari je zapisanih v raznih šolskih zakonih in odredbah, vendar se skoro na vsaki šoli izražajo v drugačni obliki; na nekaterih celo v popolnoma nasprotni, kot je mislil tisti, ki je zakon sestavljal. Učiteljeva notranjost je tista, ki v največji meri vpliva na uspeh ali neuspeh šolske vzgoje in pouka.

Vloga učitelja na dvojezični šoli na Koroškem je mnogo težja in odgovornejša kot na kakršni koli drugi šoli. Učitelj kot neposredni in objektivni posrednik kulture med narodom in mladino mora skrbeti pri posredovanju znanja otrokom tudi za vzbujanje narodne zavesti v mladini. Ni dovolj, če se naša mladina nauči v šoli književne slovenščine, pa pri tem ne ve, da je to jezik naroda, kateremu tudi sama pripada in je dolžna za njegov napredek v svojem poznejšem življenju tudi nekaj žrtvovati. Šola, ki bi dala slovenski mladini samo znanje slovenščine, ne bi mogla zadovoljevati slovenskih narodnostnih teženj zaradi tega, ker bi odtujila narodu mladino; to se pravi: postopoma uničevala narod. Nikomur ne more priti na misel, da bi od kateregakoli naroda kaj takega zahteval, najmanj pa od našega, ki je na račun šol pretrpel že toliko izgub. Prav iz te upravičene bojazni se Slovenci tako živo zanimamo za šole in dogodke v njej sami, pa tudi okoli nje.

Na Koroškem primanjkuje učiteljev, ki bi bili sposobni poučevati slovenščino na dvojezičnih šolah. Veliko bolj kot teh, pa primanjkuje učnih moči, ki bi kot učitelji mogli in hoteli izpolniti svojo dolžnost tudi do slovenskega naroda; vcepiti v slovensko mladino slovensko narodno zavest. Problem slovensko zavednih učiteljev je na Koroškem gotovo najtežji in ga bo tudi najtežje rešiti. Razmere so danes še žal take, da bi slovensko zaveden učitelj na šoli naletel na največji odpor, če ga ne bi celo onemogočili. Zakaj? To je drugo vprašanje, na katerega bomo tudi v bližnji bodočnosti poizkusili odgovoriti.

V nekaj tednih bo prišlo s celovškega učiteljskega večje število mladih učiteljev, ki bodo v jeseni zaorali svojo prvo brazdo na dvojezičnih šolah. Upravičeno upamo, da bomo ob tej priliki dobili nekaj dobrih učiteljev, ki bodo tudi v narodnostnem oziru prinesli na naše šole novega duha. Žal, bodo taki učitelji v manjšini, vendar jih bo le nekaj. Sčasoma jih moramo dobiti še več. Če hočemo pa to doseči, moramo predvsem skrbeti za dober učiteljski naraščaj in za zadostno število slovensko zavednih učiteljskihnikov. Ko bodo sprejemni izpiti na učiteljske, je dolžnost vse sposobne in zavedne slovenske mladine, ki izpolnjuje predpogoje za vstop na učiteljske, da se k sprejemnim izpitom prijavijo. Kar imamo najboljšega, to moramo poslati na učiteljske, ker je ravno ljudska šola tista ustanova, ki nam lahko v največji meri popravi v preteklosti utrpelo narodnostno škodo. Za popravilo te škode pa moramo imeti svoje ljudi, ker le ti bodo zmogni in pripravljeni storiti vse za našo boljšo bodočnost.

Toda tudi pri tem delu ne moremo biti sami. V prvi vrsti je poklicana prosvetna

Pomoč za Evropo

V zvezi s predlogom, katerega je postavil ameriški zunanji minister Marshall za združitev vseh gospodarskih virov vseh evropskih držav v korist obnove Evrope, se bavijo ameriški krogi tudi z možnostmi ruskega sodelovanja pri tem načrtu. Pri tem kažejo na to, da bo udeležba Sovjetske zveze dalekosežno vplivala tudi na trgovske pogodbe, katere je sklenila z državami Vzhodne Evrope, ker predvideva Marshallov načrt, da se stavi presežke posameznih narodov na različnih področjih na razpolago vsem udeležencem načrta. Tako bi višek pridelka žita Romunije ne bil samo v korist Sovjetske zveze, marveč bi moral služiti za podporo vseh evropskih držav, katerim primanjkuje žita. Upati je, da bo Sovjetska zveza soglašala z načrtom.

Združene države bi v okviru tega načrta stavile na razpolago žito, premog in bombaž, ki primanjkuje evropskim državam.

IZREDNI ODPOSLANEC TRUMANA

Predsednik Truman in zunanji minister Marshall sta pooblastila državnega podtajnika Claytona, da prouči v Londonu in drugih evropskih glavnih mestih možnosti za pomoč Združenih držav za Evropo po smernicah, katere je Marshall podal v svojem govoru.

Clayton je izjavil: »Ameriška pomoč predstavlja prijateljsko pomoč. Jasno je, da bodo storile Združene države vse, kar je v njihovi moči da pospešijo povratek k normalnim, zdravim gospodarskim razmeram na svetu, brez katerih ne more biti politične stalnosti in zagotovljenega miru.«

Anglija o Madžarski

Govornik britanskega zunanjega ministrstva je 17. junija izjavil v Londonu, da je vlada pooblastila britanskega zastopnika v Moskvi, Sir Maurice Peterson-a, naj pripravi nadaljnji sestanek s sovjetskim zunanjim ministrom Molotovom in mu preda memorandum, v katerem je obrazloženo britansko stališče napram sovjetskemu postopanju glede zadnje krize na Madžarskem.

Memorandum odločno zavrača trditve Molotova, katero je izrekel 9. junija britanskemu poslaniku, da se je Velika Britanija vmešavala v notranjepolitične zadeve Madžarske.

Kakor je govornik nadalje izvajal, so poslaniku še enkrat dali nalog, da ugotovi, da je Velika Britanija bila na podlagi sporazuma, ki je bil sklenjen v zavezniški nadzorstveni komisiji, popolnoma upravičena zahtevati objasniti. Tako je bil baje predvsem tudi sovjetski član nadzorstvene komisije, general Sviridov, znatno udeležen pri dogodkih na Madžarskem.

Na neko vprašanje v britanski Spodnji zbornici je državni tajnik v zunanjem ministrstvu Mayhew izjavil, da zahteva britanska vlada slej ko prej nadaljnje informacije o dejanskih dogodkih na Madžarskem. Izjavo v moskovskem radiu London nika-

oblast, da nas pri našem stremljenju podpira in da z uredbami uzakoni pravice našega naroda. Ne očitamo današnji šolski oblasti, da je pomagala potujčevati našo mladino, vendar bomo prisiljeni pridružiti se temu očitku, če pri njej ne bomo našli razumevanja in podpore za naše upravičene težnje. Dokazati hočemo, da smo del kulturnega naroda, ki se mu ni treba pred nikomer sramovati, ki brani svoje do zadnjega, obenem pa spoštuje tudi to, kar je sosedovega. Če bodo našo borbo za dobro šolo prosvetne oblasti jemale s te strani, nam gotovo v

BEVIN POZDRAVLJA NAČRT

Bevin je pri nekem tiskovnem sestanku označil Marshallov govor na Harvardskem vseučilišču za najpomembnejši govor v svetovni zgodovini in pozdravil dejstvo, da je Amerika vključila v načrt za pomoč tudi Sovjetsko zvezo. To dokazuje, da pri tem načrtu nasprotstva v svetovnih nazorih ne bodo upoštevali. Če gradijo Združene države most med Vzhodom in Zapadom, potem bi bilo usodno, če bi se jim onemogočilo to delo iz svetovno nazornih ali drugih vzrokov.

Kakor je Bevin nadalje izjavil, proučuje britanska vlada možnosti, kako bi se najbolje udeležila ameriške pomoči. V to svrhu pa mora stopiti v zvezo s Francijo. Tudi z drugimi evropskimi državami je pričela britanska vlada s posvetovanji.

Nadalje je Bevin izjavil, da je odločno za ustanovitev neposredno izvoljenega svetovnega parlamenta. Sam sicer ne bo več doživel te ustanove, toda kljub temu se bo še nadalje zavzemal za to.

Glede perečih svetovnih vprašanj, katere je treba danes rešiti, je Bevin izjavil: »Nikoli še ni bilo tako težko ustvariti mir, kakor danes. Tokrat je prizadet ves svet, ves svet je treba nanovo zgraditi. Če napravimo iz vsega, o čemer se pogovorimo, izhodišče propagande, če ta ali oni minister na dolgo in široko govori, namesto da razišče znanstveno in nepristransko vsa vprašanja, potem bo postala naša naloga, da dovedemo do svetovnega miru, še težja.«

kor ne smatra za dokončen odgovor. Čeprav niso sklenili, katere korake je treba podvzeti, izjavljajo v Londonu, da »položaj ne more ostati takšen, kakršen je sedaj.«

Britanski poslanik v Moskvi Peterson pred objavo moskovske izjave v radiu ni imel drugega sestanka s sovjetskim zunanjim ministrom Molotovom, kakor je to bila javila neka ameriška poročevalska agencija.

MADŽARSKA PRIPRAVLJENA, DA STAVI NA RAZPOLAGO PODLAGE ZA POJASNILO DOGODKOV

Kakor poročajo madžarski politični krogi, bodo izključili nadaljnjih sedem odposlancev stranke malih kmetov iz stranke in sicer v okviru mer, da izčistijo desno krilo stranke.

Socialistični minister za pravosodje Istvan Riesz je v ponedeljek v neki izjavi dejal, da bo Madžarska, če to želijo velenje, rada stavila na razpolago material glede udeležbe Nagy-ja, Kovacs-a in Bele Vargas-a pri zaroti preiskovalni komisiji Organizacije združenih narodov. Nadalje je izjavil, da bi Združene države, če bi vedele za dejanski položaj, izgnale Ferencz Nagy-ja in bivšega madžarskega poslanika Tiborja Ekharta.

nobenem primeru ne bodo odrekle pomoči. Avstriji se morajo prikopati do prepričanja, da je pošten in zaveden član slovenskega naroda koristnejši človeški družbi kot narodni odpadnik, če tudi trobi v njihov rog! Ljudje, ki svoje prepričanje obračajo po vetru, so vredni le toliko kot klopotec v vinogradu. Dokler je veter, ropoče in odganja nepoklicane tatove, ko pa se zrak umiri, si na njem napravijo ptiči gnezdo, da imajo bliže do jagod. Takih »klopotcev« si naš narod ne želi, če jih hočejo pa drugi, prosto jim!

BEVIN V PARIZ

Britanski zunanji minister Bevin se je v torek podal v spremstvu Hall-Patcha, namestnika državnega podtajnika za gospodarska vprašanja v zunanjem ministrstvu, v Pariz, kjer bo razpravljal s francoskim ministrskim predsednikom Ramadierom in zunanjim ministrom Bidaultom o nameravanem načrtu za pomoč Evropi. Francoska vlada je povabila sovjetsko vlado, da se sestanejo zastopniki obeh vlad in pogovorijo o tem načrtu.

EVROPSKA KONFERENCA?

Francoski poslanik v Washingtonu je stopil v zvezo z ameriškim zunanjim ministrstvom, medtem ko je stopil Pariz istčasno v zvezo z Moskvo, da poizve v kakšni meri je Sovjetska zveza pripravljena sodelovati pri načrtu. Medtem pa je prispela iz Holandije v London vest, da so Belgija, Luksemburška in Holandija, ki bodo v kratkem sklenile carinsko zvezo, že zaključile pogovore o Marshallovem načrtu.

Treba bo poživiti evropsko proizvodnjo, da bo Evropa končno enkrat lahko zopet stala na lastnih nogah. Marshallov načrt dejansko ni ničesar drugega kakor poziv Evropi, da si sama pomaga. Konferenca med evropskimi državami, ki se hočejo poslužiti ameriške ponudbe za pomoč, je verjetna.

Pri vseh teh težnjah igra Anglija, ki je zemljepisno most med Ameriko in Evropo, odločujočo vlogo. Izjavo ameriškega zunanjega ministra, da bo tudi Sovjetska zveza deležna te pomoči, so v Angliji sprejeli z največjim zadovoljstvom, predvsem že radi tega, ker vodi Velika Britanija s Sovjetsko zvezo in večjim številom držav Jugovzhodne Evrope trgovinska pogajanja.

Moskovska »Pravda« je objavila prvi sovjetski komentar na Marshallovo ponudbo. Sovjetsko glasilo se je izjavilo proti načrtu, ker predstavlja vmešavanje v notranjepolitične zadeve drugih držav in ga označilo za ponovitev Trumanovega načrta, ki hoče izvajati političen pritisk s pomočjo dolarja.

200.000 mornarjev stavka

Okoli 200.000 mornarjev je v Združenih državah stopilo v stavko, ker so odklonili njihovi delodajalci, da jim povišajo njihove mezde in skrajšajo delovni čas na 40 ur tedensko. Mornarji tudi nočejo izključiti onih ladij, ki vozijo lahko pokvarljive stvari, živilske pošiljke in tovore za armado. S tem dejstvom stopa prehrana za Avstrijo v odločujočo trenutke, ker ta stavka zadene tudi devet ladij, ki so natovorjene z žitom za Avstrijo.

16. junija je avstrijska strokovna zveza zaprosila v neki brzoglavki predsednika ameriške mornariške zveze Currana, da napravijo izjemo z ozirom na položaj avstrijskih delavcev. Istotako je 17. junija avstrijski ministrski svet sklenil, da pošlje brzoglavko mornariški zvezi, da izjemoma natovori in odpremi še onih devet ladij, ki so pripravljene za prevoz živil za Avstrijo.

S to stavko so ustavljene vse železniške pošiljke, ki so prišle v luke in bile določene za izvoz preko morja. Vlada je odposlala v San Francisco in New York svoje najbolj sposobne moze za pogajanja. Železnice so napovedale, da bodo prisiljene ustaviti vse prevoze v luke, če stavka v 48 urah ne bo prenehala. Mornarji sledijo takozvani »strategiji stavke sedenja«, ki obstaja v tem, da ne zapustijo ladij in ne pričenejo dela preje, predno ne bo sklenjena nova pogodba. Mornariška strokovna zveza izjavlja, da stavka že 100.000 mornarjev, a 245.000 jih bo še stopilo v stavko, s čimer bo 2000 ladij obležalo v lukah. Cenitve stavkujočih so zelo različne.

Po zemeljski obli

BOLGARIJA

Bolgarski zunanji minister Georgijev je v četrtek izročil britanskemu diplomatskemu zastopniku Sterndalu Bennettu odgovor na neko britansko noto, v kateri je Velika Britanija zahtevala pojasnilo, zakaj ne bi smeli izhajati bolgarski opozicionalni listi. Zunanji minister je izjavil, da bolgarska vlada ne ovira izhajanja opozicionalnih listov. List »Svoboden narod« je bil 29. aprila prepovedan že en mesec zato, ker ni objavil člankov o oddaji živil. Če od tega časa ni več izhajal, ni to ovira s strani vlade. Kakor pravi bolgarska nota v odgovoru, je vzrok v spontani odklonitvi tiskarjev, da bi delali za liste »Svoboden narod« in »Narodno zemeljsko zname« tako dolgo, dokler ti napadajo delavcem svete stvari. Zunanji minister je tudi izjavil, da je vlada kljub zasebnemu značaju spora delavcem rekla, naj se držijo potrebnih meja. Končno je bilo ugotovljeno, da ustavev opozicionalnih listov ni bil noben odlok vlade, ampak je ta bila v soglasju z zakonom od aprila 1946.

JUGOSLAVIJA

Jugoslovanski zunanji minister je po stalnem delegatu pri OZN Jožefu Vilfanu obvestil tajnika OZN o incidentu, ki se je dogodil 13. junija ob Dojranskem jezeru, ko sta dve grški letali pri streljanju na jugoslovansko ozemlje ubili poveljnika obmejnih straž ter ranili 1 vojaka in 1 telefonista. Jugoslovanska vlada je zaprosila Trigve Lyeja, naj zadevo izroči Varnostnemu svetu in naj zahteva takojšnjo preiskavo.

14. junija je v Zagreb prispela skupina 180 Jugoslovancev, ki se vračajo iz raznih taborišč na zahodnih področjih Nemčije.

FRANCIJA

Tekom železničarske stavke je bilo razširjeno mnenje, da bo Ramadier prisiljen pritegniti v vlado tudi komuniste. Do tega sicer ni prišlo, toda opaziti je, da je med najvažnejšimi strankami, ki bodo tudi v bodoče odločale o usodi Francije, nastalo zatišje. Vsaka od njih hoče napraviti iz zadnje preizkušnje svoje zaključke za bodočnost, preudariti svoje bodoče zadržanje in se zlasti pripraviti za bodoče občinske volitve, ki bodo oktobra meseca.

Tako je sklicala komunistična stranka za konec junija na posvetovanje vse svoje

krajevne delegate in kmalu nato se bo vršil kongres stranke v Strassburgu. Istotako pripravljajo socialisti kongres za mesec avgust in pričakuje se, da bo verjetno prišlo med socialističnim levim in desnim krilom do nesoglasij, ki bi mogla povzročiti težkoče celo Ramadieru, ki izhaja iz njihovih vrst. Istotako se pripravlja za kongres stranka MRP — to je francoskih demokratiziranih.

Kakor že znano, se vrši trenutno stavka nameščencev javnih uradov. Toda njen pomen niti daleč ne dosega pomena zadnjega železničarskega spora. Pri tej priliki francosko časopisje s posebnim poudarkom osvetljuje koristni nastop franc. sindikatov, ki imajo za dosego sporazuma med vlado in železničarji ter za obnovitev dela največje zasluge.

Medtem sta imela Ramadier in Jouhaux kot zastopnik splošnega združenja dela razgovor glede mezd in cen. Vsi zastopajo stališče, da je treba zaščititi francoski frank pred grožnjo morebitne inflacije.

Udruženje uradnikov je sporočilo, da bodo bančni uradniki pričeli stavkati z dnem 19. junija. V Alžiru se je raztegnila stavka na delavstvo, zaposleno v rafinerijah sladkorja.

NEMCIJA

Kakor poroča AFP iz Berlina, je povzročila odredba ruskih zasedbenih oblasti, po kateri bi se morali prijaviti vsi pripadniki nekdanjih nemških oboroženih sil, množičen beg. Tako je zaradi tega v zadnjih dneh pribežalo v ameriški zasedbeni pas na Bavarsko okrog 2000 ljudi. Po nekem poročilu nemške obveščevalne agencije so francoske zasedbene oblasti izselile 1500 oseb iz Saarskega področja. Kot vzrok so navedli, da te osebe predstavljajo nevarnost za javno varnost in za zasedbene oblasti. Šele intervencija nemških uradov je preprečila, da niso izselili še nadaljnjih 500 oseb.

Dr. Friedrich, min. predsednik Saksonske, je v Dresdenu v starosti 55 let umrl.

ROMUNIJA

Juliu Maniu, predsednik romunske narodne kmečke stranke in Konstantin Petrescu, vodja neodvisne socialistične stranke, obe opozicijski stranki, sta se zavzela za razširitev Trumanove doktrine za gospodarsko pomoč celi Evropi. Maniu je mnenja, da je Trumanova doktrina edino moralno in duhovno sredstvo, ki lahko

zagotovi svetovni mir. Nadalje je dejal, da je ameriška pomoč Grčiji in Turčiji potrebna, da se ustali mir v Evropi. V jugovzhodni Evropi so narodi radi vojne izžerpani in trpijo radi posledic vojne. Vsled tega je razširitev ameriške pomoči na ostalo jugovzhodno Evropo nujno potrebna. To pomoč pa se mora, kakor je dejal Maniu, dati demokracijam in ne diktatorijam, katere so deželam vsilili iz inozemstva. V Romuniji gospodari vlada, katero so postavili proti volji naroda in ni demokratična. Njena takojšnja odstranitev je vsled tega najvažnejši predpogoj za gospodarsko obnovo in neodvisnost Romunije.

ITALIJA

Italijanska narodna skupščina je z večino od 73 glasov dala novi de Gasperijski vladi jasno zaupnico proti komunistični in drugim levičarskim strankam, ki so hotele z neko obtožbo radi poverljivosti živil proti enemu ministru strmoglaviti celo vlado.

Vodja italijanske socialistične stranke Nenni je grajal sklep ustavodajne skupščine, ki hoče podaljšati rok svojega delovanja do konca leta, s čimer bi se zavleklo splošne volitve. Nenni je izjavil, da nobena poedina stranka nima pravice, da vlada sama, predno niso izvedene volitve in pozval ministrskega predsednika de Gasperija ter njegovo krščansko demokratično stranko, da sestavi ljudsko vlado.

Novice v enem stavku

Stroške za prehrano Nemčije v obeh vzhodnih področjih v prvih petih mesecih letošnjega leta cenijo na 180 milijonov dolarjev.

Bivši madžarski ministrski predsednik Nagy je pred časnikarji izjavil, da je prišel v Združene države, da bi se zavzel za madžarski narod.

Češkoslovaški minister za prosveto, Jaroslav Stravansky, je prispel v London, kjer bo podpisal kulturni sporazum z Veliko Britanijo.

Pri zasedanju komisije za avstrijsko pogodbo na Dunaju niso dosegli še nobenega uspeha.

Britanski visoki komisar v Avstriji, generalni poročnik Sir James S. Steele je bil odlikovan s francoskim redom častne legije in vojnim križcem (Croix de guerre).

LJUDSKI OBICAJI O KRESU

Sveti Janez Krstnik — 24. junija

Eno naprilljubljenjših in najslovesnejših slovenskih imen je Janez. V pretežni večini imajo naši Janezi svoj god na šentjanžovo ali Ivanje, na praznik sv. Janeza Krstnika, 24. junija, ko se obhaja njegovo rojstvo. Ko je namreč rimska Cerkev praznik Kristusovega rojstva ustalila na dan 25. decembra, t. j. na rimski praznik Nezmagljivost sonca (Solis Invicti), ki prav takrat začne zopet rasti, je spričo evangeljskega angelovega sporočila ob Marijinem oznanjenju, da je tudi Marijina teta Elizabeta že šest mesecev noseča, povsem naravno praznik rojstva Janeza Krstnika postavila za šest mesecev pred praznik Jezusovega rojstva. Prav takrat, okrog 24. ali 25. junija, pa tudi v naravi sonce doseže (prav za prav že preseže) najvišji vrh in je bilo ob tem času pri vseh narodih nekoč v navadi izredno slovesno praznovanje sonca, tega najmočnejšega pospeševalca vsega življenja. Sonce, čudovito nebesno znamenje, je mnogo narodov celo pobožilo in ni čuda, da se je o kresu tudi pri nas ohranilo dokaj vsestranskih običajev in vraž, ki jih je sv. Cerkev le deloma mogla s praznikom sv. Janeza Krstnika pokristjaniti. Res so bili naši predkrščanski predniki, kot priča mnogo narodnih pesmi in pravljic, veren narod in so izza vesoljnega potopa ohranili čist nazor o enem najvišjem Bogu, Stvarniku in Daritelju, »Daždž-Bogu«, kot so ga sami imenovali, vendar so v teku stoletij pod vplivom tujih kultur in verstev tudi naši dedje več ali manj »zamenili božjo resnico z lažjo in so častili ter molili rajši stvari kot Stvarnika«. Kljub nekakšnemu poboženju nebesnih znamenj in letnih časov se pri njih vera v enega edinega najvišjega Boga, kot pričajo nova dognanja, le ni zabrisala.

S praznikom sv. Janeza Krstnika, ki velja Slovincem za zavetnika zoper blisk in točo, je sv. Cerkev uspela, da so dobile nekatere kresne, nekoč poganske šege in vere krščansko vsebino in krščanski značaj. Sv. Janez Krstnik se je Slovincem silno priljubil, za sv. Miklavžem, pri nas najbolj ljud-

skim svetnikom, s 193 cerkvami, je sv. Janez Krstnik prvi. Posvečenih mu je 162 cerkva in podružnic. Njegov god praznuje največ ljudstvo na mnogotere načine. Vsak kraj ima kaj svojkega, kakor je pač že v poganskih časih imel svoje posebnosti.

ŠENTJANŽEVO NA KOROŠKEM

V Zilji dan pred kresom natrgajo po travnikih raznih cvetic, zlasti kresnic, ki so v sredi rumene, ob strani pa obrobjenne z belimi peresci in od vseh rož najbolj podobne soncu. Z njimi posejejo »jispo« (izbo) in vežo ter ju tako nastlani puste do drugega dne. Tudi v duri vtaknejo toliko kresnic, kolikor je ljudi v hiši. Še iz poganskih časov se je ohranila vera, da tisti, katerega cvetlica čez noč najbolj povene, najprej umrje. Toda te vere ne jemljejo resno. Že pred sto leti je zapisal Matija Majar Ziljski, da Slovenci niso praznovorni. »Za to so«, pravi, »preveč pametni in te šege (o kresu) izvršujejo bolj za kratek čas kakor iz praznovanja!« Poleg kresnic zatikajo za kres v Zilji v okna in vrata tudi cvetje bele praproti, medtem ko za druge praznike devajo pred duri in okna le lipove, brezove ali trepetlikove vejice. Praprotno cvetje pustijo na oknih in vratih vse leto, dokler samo ne odpade. Nekeč je bilo to varovalno sredstvo zoper zle duhove. Danes del teh posušenih rož tako v Zilji kot tudi v Podjuni, n. pr. v Št. Vidu, Kapli in na Beli, ohranijo in ob hudi uri mečejo na ogenj. V Podjuni si za kres trgajo tudi oslad, lomijo leščevje, tudi hrastove vejice, najrajši pa vežejo v šopke kresnice, kaduljo, orlice, žavbelj in praprot. Te šopke zatikajo za late na hiši in gospodarskih prostorih zoper ogenj in strelo. Leskove šibe je treba pozatakniti na vrata, hišna in hlevska, in to še pred sončnim vzhodom, da huda ura ne bo imela moči in ne bo živina obolela. Tudi divji pelin trgajo v Labodski in Dravski dolini in ga mečejo v ogenj. V Slovenskem Plajbergu si iz srebrotja pletejo vence in jih obešajo zunaj na hišna vrata, da bi nobena

hinavščina ne mogla noter. Pravijo, da edino to zadržuje tudi »gorskega moža«. V Št. Ilju ob Dravi gredo na kresni večer vaški otroci na bližnje ledine, kjer si izbere vsak toliko kresnic, kolikor je v družini ali rodovini ljudi. Ob izbranih rožicah pozorno kakaajo glasu, ko zvon ozvani »večno luč«. Brž ko zvon privikrat udari, si utrčajo izbrane cvetice in zdirjajo z njimi domov, kajti še med večernim zvonjenjem morajo biti pod streho. Razstavijo jih po mreži pred oknom, za vsakega družinskega uda po eno. Drugo jutro jih gredo še pred sončnim vzhodom pogledat. Pravijo, da bo tisti, kateremu cvetlica ovone, najprej umrl. V Slovenskem Plajbergu si vsak ud družine sam položi na okno na suho desko po eno kresnico. Čigar kresnica je zjutraj najbolj »vedla« (ovela), tisti bo moral najprej na oni svet. Isto vero imajo tudi v Železni Kapli.

Poleg krasitve domov je na Koroškem druga važna prva kresnega večera — kres. Že pred sto leti je Matija Majar Ziljski dejal, da je bil kres nekoč pri Slovincih »eden od največjih praznikov k čestit sonca«. Že takrat so dobro vedeli, da je bil kres od nekdanj sem nekaj bogoslužni ogenj. Kres je razširjen od Indije pa do Atlantskega oceana in znan pri vseh indoevropskih narodih. Nekdanji človek je bil v strahu, bo li sonce, ki v juniju doseže svoj višek, obdržalo svojo moč in svetlobo. Hotel ga je izpodbuditi k nadaljnjemu dajanju luči in toplote, in to toliko bolj, ker si ga je predstavljal kot posebljeno bitje ali celo kot božanstvo. Ob njegovem višku so mu v sivi davnini prirejali svete obrede, naredili so mu sveti, zaslini ogenj, ki naj bi sonce držal v teku. Od novega, čistega zemeljskega ognja naj bi tudi nebeski ogenj sonca dobil novo moč luči in toplote. Saj je od tega odvisno vse uspevanje rastlinstva in ves kmetov pridelek. Ob ognju, ki so si v njem predstavljali nekako utelešeno sonce, so tudi plesali v kolu, da bi sonce, ki v svojem teku nekako hoče obstati, zopet pognali v tek. V Zilji si že več

Drobne novice

Po poročilih ankarskega radia bodo edine britanskega ladjevja obiskale v ponedeljek 21. junija Istanbul. Eskadra bo sestavljena iz ene križarke, dveh letalonosilk in dveh rušilcev, in se bo zadržala v Istanbulu nekaj dni.

Moskovski radio je objavil poročilo nekoga dopisnika Tassa, po katerem naj bi Velika Britanija dobila od UNRRE več, kakor pa ji gre. Poročilo pravi, da je Velika Britanija dobila petkrat večjo podporo kot Ukrajina, Bela Rusija, Poljska, Jugoslavija in Albanija. Poročila iz Londona pa pravijo, da Velika Britanija sploh ne dobiva podpore od UNRRE.

Bivši ameriški podpredsednik Wallace je zahteval od predsednika Trumana in zunanjega ministra Marshalla, naj povabita generalisima Stalina in Molotova na konferenco v Berlin. Na konferenci naj skušajo doseči sporazum glede Avstrije in Nemčije.

Po neki izjavi ameriškega vojnega ministrstva bodo dobila vsa vojaška poveljstva v Združenih državah in Prekomorju politično poučne spise, v katerih opozarjajo vojake pred nevarnostmi komunizma. Spisi bodo služili kot podlaga za pouk čet v vseh deželah. Med drugim se glasi, da podpirajo komunisti v Združenih državah in povsod Sovjetsko zvezo in mrzijo ameriško armado, ki brani ustavo proti vsem sovražnikom in predstavlja dragoceno zaščito proti vsem poizkusom za odstranitev vlade.

Po nekem poročilu radia Moskva so razrešili ministra za lesno industrijo njegove dolžnosti in mu poverili druge naloge. Njegov naslednik je Bovin.

Palestinski odbor Združenih narodov se je 16. junija sestal v Jeruzalemu k prvi seji, da obravnava vprašanje delovnega sporeda. Ob tej priliki so stopili Arabci cele Palestine na povelje visokega sveta palestinskih Arabcev v enodnevno stavko.

Avstrijski notranji minister je pred ministrskim svetom poročal, da se nadaljuje dotok beguncev iz Vzhoda v Gradišćansko. Zunanji minister dr. Gruber je s tem v zvezi dejal, da na avstrijsko noto Bolgariji, Madžarski, Jugoslaviji in Romuniji v tej zadevi še ni odgovora.

dni prej na posebnem kresišču, strnišču ali prosišču, — proso in kaša sta simbol rodovitnosti — navadno na kakem holmu ali hribu znašajo grmado drv. Na Brnci vsade na kresišču več metrov dolg drog, ki je na vrhu okrašen s cvetjem in svilenimi trakovi, okrog njega pa napravijo iz dračja veliko kresno grmado. V Rožu zažgo to grmado že ob prvem mraku. Kres mora ponekod zažgati nedolžna deklica. Na Koroškem je svoje dni, preden so kres zažgali, krožil prej iz roke v roko vrč šentjanžvega žeganega vina. Kresa se na Koroškem udeleži oče gospodar, predvsem pa seveda mladina, fantje in tudi dekleta. Kres napovedo in zažgo tako, da v sredo kupa zasade dolg drog, obdan s škopniki slame; ko to dogori, se užge kres. V Rožu so svoje dni netili kresove dekleta zase in fantje zase, vsakteri na svojem hribu, vendar tako, da so drug drugega kres videli. Dekleta so pri svojem kresu silno lepo prepevala, si podajala roke in v kolu okoli kresa skakljaje rajala. Fantje pa so na drugem hribu pevaje odgovarjali.

V Zilji mora pastir z bičem močno pokati. Tudi skakati je treba čez kres, da bo večji lan.

V Rožu so svoje dni peli pri kresu posebno kresno pesem, v kateri se opisuje zaroka sončnega sina — junaka z neko sirotico, ki je plesala okoli kresa. Tudi v spodnji Zili je ohranjen ostanek zanimive kresne pesmi o soncu, ki priča, da je bil nekoč kres v čast soncu.

V neki drugi koroški pesmi, ki je znana tudi po vsej Sloveniji, seveda v raznih inačicah, pa na spodbujanje.

»Oj sijaj, sijaj sonce,
oj sonce rumeno«

to nebeško znamenje odgovarja:

»Kako bom sijalo,
sim zmiram žalostno.

Prav ta dvogovor ali pogovor med kresovalci in soncem, to posebljanje sonca nam priča, da so imeli naši predniki sonce za nekako nižjevrstno božanstvo ali vsaj za posebnega nebeskega junaka. To nam potrjuje tudi rožanska pesem, ki opisuje izredno zaroko, zaroko samega sončnega sina s preprosto sirotico. Ta sončni junak, ali nemara tudi sončno božanstvo, je bilo dobrotno bitje. V krščanski dobi je pri kresu kmalu zamenila pogansko božanstvo

ali nebeškega junaka krščanska blagovest. Tako n. pr. pri Sv. Stefanu v Zilji med kresom pojo:

»Kries le gori, kries le gori
na sredi morja sinoga,
Ko kresu hodijo dače tri,
lepo pojó kriesujejo.

Ko kriesu hodi oj Marija
na roci nosi oj Jezusa!
Sprelubi Jezus smileni...«

To pesem, v kateri se poleg treh dečel, ki pri kresu lepo pojó, kresujejo, omenja tudi Marija z Jezusom na roki, moremo razumeti le, če upoštevamo, da so bile na Koroškem, kot pripovedujejo v Rožu, posebne kresnice, ki so po gričih kresovale kar po več tednov in silno lepo prepevale, tako lepo, da je celo kraljevič v deveti državi čul njih glas. Še danes je v Rožu rek, da je troje petje najlepše: glas žegnanih zvonov, glas drobnih ptic in glas čistih devic. V Rožu tudi pravijo, da so bile tedaj, ko se je tako kresovalo, dobre letine, da je izpod neba padal celo neki »plimb«, to je seme, ki so ga plevce že velikokrat dobile. Tudi pripovedujejo v Rožu, da so te deklice kresnice pele v čast »svetnikov, kateri se imenujejo kresniki«, z drugo besedo, po tem sporočilu je čisto jasno, da so na Koroškem nekdanj v kresni dobi, ko zori žito, ponoči prepevale posebne »svečenice«, »čiste device«, ki so s svojim milim petjem motile ali mečile »svetnike«, duhove »kresnike«, da niso utegnili škodovati polju ali da so tudi sicer opustili škodo, ki bi jo lahko naredili polju in posevkom. — Kajpak je bila v krščanski dobi, ko so kresnice pevale na Koroškem še dolgo, tudi v novi vek ostale, poleg njih najmočnejša varuhinja polja — Marija z Jezusom. Ali so na Koroškem pri kresu peli tudi kake druge pesmi, ni znano.

Pred sto leti so imeli na Koroškem, zlasti v Zilji, in imajo deloma še danes pri kresu posebno igro, ki je deloma nabožna, deloma zabavna, namreč »metanje šib«. »Šibe« so tam, kot nam poroča Matija Majar Ziljski, četrtooglate iveri iz bukovega lesa, dva palca dolge in dva široke, na sredi pa imajo jamico (luknjico). Tudi okroglo ploščice iz smrekovega ali bukovega lesa so v navadi. Tako »šibo« nataknejo na palico in jo podržijo v kres (ogelj), da se dobro vžge. Ne daleč stran od ognja imajo kvišku postavljeno desko, bolj položno, kakor če bi dolgo klop postavil na noge. Ko »šiba« v kresu zagori, jo vzamejo iz ognja in gredo z njo, vihteč jo navpično v krogu, da iskre lete na vse strani, drug za drugim k deski, jo položijo nanjo, pri tem pa glasno kličejo, komu na čast ali zdravje bo ta ali oni vrgel šibo. Vsakdo položi palico na desko tako visoko, da gleda šiba precej preko nje. Nato z levico palico spodaj trdno tišči k deski, z desnico pa palico zgoraj potegne k sebi in jo nato urno izpusti, da udari nazaj na desko. Medtem seveda »šiba« s palice v velikem žarečem loku odleti po zraku dol po hribu in travniku. Više ko »šiba« leti, tem lepši lok napravi. In tako mečejo te »šibe« drug za drugim. Vsako »šibo« pospremijs s posebnim rekom. V sivi davnini je bil s tem metanjem »šib«, sodijo nekateri, menda združen tudi namen kresovanja. S temi žarečimi šibami so baje hoteli na videz za-

stalo sončno kolo (sonce), ki v tem času doseže najvišji vrh, zopet pognati v tek. Tako, n. pr. še danes v severnem delu Koroške pravijo, nekako takole:

»Hoo, šibica, šajbica,
da bi šibica, šajbica dobro šla.«

Želijo, da bi povzročila dober začetek in dober konec. Prvo »šibo« zažene po navadi hišni gospodar, posestnik kresišča, in sicer v čast svetniku domače cerkve ali v čast sv. Janezu Krstniku. Na Brnci jo zažene takole:

»Šiba, šajba, let, let,
v čast svetemu Šentjanž prlet!«

Na Višarjah vržejo prvo »šibo« v čast Mariji Devici. Kjer kurijo kres še pred Petrovim, 28. junija, je prva »šiba« vedno posvečena svetemu Petru. Za hišnim posestnikom se vrstijo drugi. Vsak mladenič zažene eno šibo v čast svoji izvoljenki ali kakemu drugi osebi, želeč, da bi prinesla srečo tistemu, kateremu v čast je vržena. Če kdo vrže šibo v čast svojemu prijatelju, potem po navadi omeni tudi njegovo izvoljenko, n. pr.:

»Šiba, šiba tota pojde
na zdravje Hribarjevemu Mihalu in
Županovi Miciki!«

Slede tudi šibe z reki, ki razodevajo vse skrivne in smešne dogodke različnih ljudi v preteklem letu, predvsem zadeve »prijateljstva«. Ob tej priložnosti se fant zmaščuje nad dekletom, ki ga je odbila, ali nad fantom, ki mu jo je prevzel. Tako v Zilji v takem primeru pospremi fant šibo s temile besedami:

»Totla šiba gre za to in to Mojco,
da se njebe vačva po vseh stogah — —
šib, šajb — šabot.«

Ali:

»Totla šiba gre za to in to Mojco,
da njebe letava za tem in tem fantom —.«

Fantu, ki mu je prevzel dekle, prevarani fant v velikovski okolici zagode, naj »Franci le še dolgo na Miciko čaka«.

Seveda fantje dekletom, ki malo stran kje v gozdu ali sirtu skrite prisluškujejo, tudi ponagajajo. Tako povedo, s kom se bo katera poročila itd.

Matija Majar Ziljski pripominja, da se sicer dostavi marsikaj smešnega, pa nikoli nič nespodobnega.

Pri metanju šib je veliko zabave in smeha. Tu se odkrivajo dobre in slabe lastnosti tega in onega, te in one. Pri metanju šib je treba tudi spretnosti. Če leti šiba lepo in napravi pravi lok, potem je prav in je šiba res tistega, kateremu je bila poslana, če pa slabo, je met za nič in je samo za »pod klop«. Če šiba noče zleteti s palice, potem je to, pravijo, slabo znamenje. Metalec bo moral še dolgo čakati na poroko. Kajpak je ob tem veliko smeha. Tudi smer, v katero se šiba obrne, je važna. Tjale se morata fant in dekle obrniti po svojega življenjskega druga. Če se šiba med metom zdrobi, pomeni po stari veri to nesrečo za tistega, ki je vrgel šibo.

Sploh je še med ljudstvom veliko ostan- kov nekdanje praznovernosti. Tako pravijo v Zilji, da si je pri kresu treba dobro hrbet pregreti, ker to prežene skrnino. Za dobro žetev so v kres metali cvetne vence.

Da si ohranijo dober vid, mečejo v ogenj marsikje na Spodnjem Koroškem divji pelin in ostrožnik, skozi katerega prej gledajo v plamen. Marsikje ženejo preko dogorelega kresa tudi živino. Po starem izročilu varuje kresna žerjavica pred boleznijo in nesrečo. Pepel in ostanke lesa odvrtačo od polja točo, od hiše strelo, od vrtoč mrčes in prav tako varujejo pred boleznimi, zlasti očesnimi in sončarico. Glavne, ogorke od kresa, poneso v Zilji domov in vtaknejo v kapusišče, ker to prežene gosnide. Matija Majar Ziljski pripominja, da pri ljudeh to ni prazna vera, se pravi, da delajo to samo iz navade ali pa iz izkustva, češ da oglje gosnicam smrdi in zato ne pridejo blizu. Pa ne samo ogorke od kresa, tudi ostanke žarečih palic, ki so jih svojčas rabili pri potakanju ognjenega kolesa, so nekoč nosili domov kot varnostno sredstvo za hišo in polje. Na Srednjem Koroškem so namreč še sredi prejšnjega stoletja fantje na kresni večer kotalili po travnikih kolo, ki je, opleteno s predvornim in dragim dračjem, gorelo z velikim plamenom. Seveda so imeli skozi kolo potegneno os. Po navadi so na enem koncu držali fantje, na drugem pa dekleta in se kajpak za kolo tudi trgali in se opletali s plamenčimi palicami, katerih ostanke so potem ponesli domov. Tudi to kotaljenje žarečega kolesa je bilo nedvomno nekoč soncu v čast. S tem so na videz zastalo sonce hoteli zopet pognati v tek. V Beljaku je bila še pred desetletji navada, da so kresove sežigali tudi na vodi — Dravi. Razne zaboje, so-de in slamnike so napolnili s skoblenci in smolo in spustili po deroči reki. Čudovit je bil pogled na to v kresni noči.

Kresna noč je tudi polna skrivnosti. Po domnevi naših prednikov se je to noč mogoče narediti nevidno in zvedeti za usodo. Zlasti mladi svet je stikal po gozdu za praproto in si jo deval v čevlji. Praprotno seme, so dejali, naredi človeka nevidnega. Seme je treba nabrati od bele praproti. Ob sončnem vzhodu ga je treba ujeti v belo rutico, ki jo je surla sedemletna t. j. nedolžna deklica. Predvsem ovčjo čredo so želeli narediti nevidno pred strašnim volkom. Bajali so, da je treba nabrati drobne praproti in jo nastlati po staji. Vsako jaguče, ki se nanjo uleže, je treba s praproto drgniti in še tri dni mora jaguče na njej ležati. Toda kakor je razvidno iz težkih pogojev, so o tem le govorili in so kvečjemu kakim pastirji poskušali take čarovnije.

Tudi mladino so starejši radi dražili glede njene bodočnosti. Svetovali so ji, naj gre v kresni noči na kopice sena in tam »vleče na uho«, kaj bo z njo. Takrat je namreč prav košnja in med senom je večkrat tudi »čudežna« praprotno. Mnogo »navsotov« so imeli zlasti za poroke željna in zvedava dekleta. Taki nasveti so bili, da je treba praprotno seme dati v čevlji; v drvarnici, kot se glasi poročilo iz Zilje, hitro nabrati »briceljnov« (polen) in jih prešteti, se li njih število konča »na par«, potem bo poroka; iti v vodo gledat, se li v vodni gladini ne odraža kak »obraz«; med večernim zvonjenjem, tako poročajo za Rož in Ziljo, vreči na drevo, grm ali nizko streho venec rož in paziti, da že prvič gori ostane, sicer se poroka zavleče za toliko

let, kolikorkrat dol zdrkne; med večernim zvonjenjem se umiti v tekoči vodi ali v studencu in neobrisani mleče domov priteči, potem da se v sanjah že prikaže »pravi«; uleči se v zelnik ali v cvetoč lan, so svetovali v Lobniku pri Železni Kapli, in se v njem trikrat povaljati in tretjič seči pod glavo in izpuliti šop lanu, zakaj če bo število hilk na par, bo še do leta gostija; sobo pomesti med večernim zvonjenjem in na mizo hleb kruha in nož dati itd. Zlasti običajen je bil nasvet tako v Rožu kot v Podjuni, da je treba iti med večernim zvonjenjem cvetoč bezeg trest ali vsaj nanj trkati in govoriti:

»Bez beza,
daj moža,
kar ena stara,
kar ena mlada,
koj ena srednjega.«

Kako norčavo dekle je morda tudi še do poslednjih časov segalo kje po tem ali onem čaru, toda gotovo s strahom in skrivaj, da bi se ji pametni ljudje ne smejali. Verjetno so pa bile v starih poganskih časih te stvari zelo žive. Nekateri narodopisci skušajo te običaje, zlasti nagovor bezga, tako razlagati, kakor da so naši predkrščanski predniki verovali v posebne čarodějne duhove, ki naj bi mladim ljudem poskrbeli življenjskih drugih. V bezgu, ki je res od cveta, listja in sadu pa do skorje in korenine koristen in zdravilen, naj bi baje bival poseben plodonosen, človeku prijazen mogoč duh, ki da je ženina željni nevesti mogel poiskati pravega moža. Morda je bilo res pri naših poganskih dedih kaj take vere!

Zvedavosti v čudoviti kresni noči pa ni podlegla sama mladina, marveč tudi odrasli svet. Verjetno so nekoč prav zares »vedeževali«, ugibali svojo usodo iz raznoterih oblik, ki so nastale, ko so v kozarec vode vlivali vreli svinec ali vtrli jajce. Na razne vesele in žalostne dogodke so sklepali tudi iz metanja čevlja brezpetnika. Srečo ali nesrečo so si skušali v prihodnjem letu ugotoviti po dveh čebulnih stebelcih, ki so ju zvečer enako prirezali, zjutraj pa šli gledat, katero je bolj zrastle, ali »srečno« ali »nesrečno«. Zelo rade so na Spodnjem Koroškem gospodinje na kresni večer narezale tri kupčke česna, enega za veselje, drugega za žalost, tretjega za zasmehovanje, vse tri v enaki višini, in si dobro zapomnile, v kakšen namen je bil narezan vsak kup. Strbno so opazovale, kako rastejo posamezni kupčki, kateri drugega prehiteva in česa bo v prihodnjem letu največ: veselja, žalosti ali zasmehovanja. Najbolj so se bale zasmehovanja, zakaj to gre križem svet, čez sedem let pa pride spet nazaj v krilo sest.

V skrivnostni kresni noči je moči razumeti tudi govor živali, pravijo na Koroškem. Seve je to dano le tistemu, ki v čevlju nevedoma nosi praprotno seme, trdijo po starih sporočilih. Nekoč so to noč hodili ali vsaj svetovali iti na križpotje, če je kdo želel denarja. Vendar je bil denar »vražji« in zato verni ljudje niso tvegali takih pustolovščin.

Na kresni dan na Koroškem »strojijo«, tedaj težko delo in tudi nekatera druga dela počivajo.

Iz našega slovstva

13.

Posebno skrb je posvetil šolstvu, in je zato postal leta 1844 tudi višji šolski nadzornik (za vse šole lavantinske škofije). Kot tak je postal oče in voditelj vsega vzuhodnoštajerskega šolstva. Na izrečno priporočilo škofa Kuntara je dobil opatsko mesto v Celju. Ko je pa škof kmalu nato umrl, se je uresničila želja premnogih vernikov:

Slomšek je bil leta 1846 posvečen za škofa.

Med največje zasluge, ki si jih je pridobil Slomšek kot škof in ki so velikega pomena za razvoj slovenstva na Koroškem in Štajerskem, je pridobil lavantinske škofije iz St. Andraža v Mariboru leta 1859 leta. Tako je dobila severna Slovenija slovenske duhovnike in učitelje ter se je mogla uspešno ustavljati germanizaciji.

Če pregledujemo Slomškovo književno delovanje, vidimo, da je pričel najprej kot vesel pesnik ter dospel z mladinskim in nabožnim pisateljevanjem do poučnega pisatelja v svojih zadnjih letih. S svojim delovanjem je zbližal Slovence s Štajerske z onimi na Kranjskem in Koroškem. Od njegovih pesmi je mnogo ponarodelih, kot n. pr. že omenjena »En hribček bom kupil« ter »Glejte že sonce zahaja«. Izdal je pravilice in mnogo poučnih spisov za mladino, več molitvenikov, pesmaric ter prevedel nekaj del nemškega mladinskega pisatelja Schmida.

Leta 1845. je vložil prošnjo za ustanovitev »Slovenske matice«, ki bi naj izdajala in zalagala knjige za Slovence. Ustanovitev ni bila odobrena, zato se je odločil za izdajo zbornika, ki bi izhajal vsako leto in prinašal različne poučne in zabavne spise, primerne šoli in domu. Ta sklep je izvršil še isto leto, zbral gradivo in največ sam napisal in za novo leto 1846. izdal prvi letnik »Drobnice«, ki so celo vrsto let opravljale med Slovenci na severu isto delo kot na Kranjskem »Novice«. Svoje misli za ustanovitev družbe za izdajanje slovenskih knjig je uresničil že leta 1852. ko je z Andrejem Einspillerjem in Janežičem ustanovil »Mohorjevo družbo«.

Slomšek je zelo ljubil petje. S profesorjem Ahačljem je že leta 1833 izdal »Pesme po Koroških ino Štajerskim znane« z notami. Leta 1852. je izšla njegova »Šola veselega petja«.

VI.

Leto 1848. je slovenski zgodovini eden najvažnejših mejnikov. Ko je 13. marca 1848. izbruhnila na Dunaju revolucija proti Metternichovi diktaturi, je cesar Ferdinand odpravil cenzuro in izdal ustavo, ki je jamčila vsem narodom enakopravnost v narodnostnem in jezikovnem oziru. Slovenci smo v tem času vsaj za nekaj časa dobili politično in kulturno svobodo. V tej dobi so slovenski zastopniki tudi prvič jasno in odločno zahtevali uresničitev naše nacionalne težnje po Združeni Sloveniji. Žal je niso dosegli, ker je manjkalo priprave in sloge med političnimi strankami. Vendar so dosegli, da je prišla slovensčina v urade in šole. Nastala pa je nova težava. Za uvedbo slovenskega pouka je primanjkovalo slovenskih knjig in ni čuda, da zaradi tega niso mogli danih ugodnosti dovolj izkoristiti.

V tej dobi je zajel Slovenijo val narodnostnega prebujenja. V Ljubljani so osnovali »Slovensko društvo«, ki je izdajalo knjige, brošure in letake, prirejalo predavanja in seznanjalo Slovence s sodobnimi vprašanji. Pod okriljem tega društva so ustanovili tudi odbor slovenskega gledališča, ki je prirejal igre in koncerte. Podobna društva so ustanavljali tudi drugod po Sloveniji. V Trstu so ustanovili »Slovensko društvo«, v Gorici »Slavjansko bralno društvo«, podobno tudi na Koroškem in Štajerskem. Najbolj so ljudstvo razgibali s tabori, mogočnimi zborovanji na prostem, kjer so priznani govorniki razlagali politične, gospodarske in kulturne probleme naroda. V tej dobi sta se oblikovali na Slovenskem dve politični stranki, ki sta tudi v literaturi pustili močne sledove: katoliška in liberalna.

*

Kot drugod po Evropi, je prišlo tudi pri nas do ostrega preloma med starejšim in mlajšim rodom (Staroslovenci in Mladoslovenci). Mladoslovenci so sprejemali liberalistično miselnost. Ki se je takrat širila po Evropi, Staroslovenci pa so se proti njej sklicevali na tisočletno

kulturo in tradicijo katoličanstva pri Slovencih. To svojo idejo so hoteli braniti tudi v slovstvu, vendar največkrat brez notranjega prepričanja in zgolj iz osebnih razlogov.

*

5. julija 1843. leta se je uresničila želja po slovenskem časopisu. Na ta dan so pričele v Ljubljani izhajati »Kmetijske in rokodelske Novice«. List je izdajala Kmetijska družba in so imele namen poučevati kmete in jih seznanjati z novimi gospodarskimi pridobitvami. Ker so bile edini slovenski list, so prinašale razen člankov gospodarske vsebine tudi leposlovne, narodopisne, zgodovinske in podobne članke. Širile so veselje do branja in krepile narodno zavest.

*

Po pravilih Kmetijske družbe je postal urednik družbenega časopisa družbin tajnik dr. Janez Bleiweis (1808 — 1881). Doma je bil iz Kranja; gimnazijo je dovršil v Ljubljani, zdravništvo in živinozdravništvo pa je študiral na Dunaju. Ko se je po daljšem službovanju na Dunaju vrnil v Ljubljano, je postal profesor na kirurški in živinozdravniški učilnici, pozneje vodja podkovske šole Kmetijske družbe. V »Novicah« je objavil predvsem svoje strokovne članke, ki kažejo njegovo temeljito strokovno usposobljenost. Svojih rojakov pa ni hotel samo strokovno izpopolniti, hotel jih je tudi navčno poboljšati; zato je nastopal proti pijančevanju, zapravljanju, vražam in drugim, slabim razvadam. Ko je našel Koseskega, je odprl list tudi leposlovno. Z mlajšimi je imel neprestane boje, ker so hoteli imeti prvo besedo tudi v slovstvu.

Leto 1848. je prineslo Bleiweisu politično vodstvo, za kar pa žal ni bil najbolj primeren, ker mu je manjkalo podjetnosti in odločnosti. Njegovo geslo je bilo: vse za vero, dom, cesarja. Kot deželni poslanec se je boril za pravice slovensčine v šoli in uradih.

*

Vzporedno z Bleiweisom moramo omeniti sourednika »Novice« Franceta Malavašiča (1818 — 1863), ki je prevajal Bleiweisove članke in mu pomagal pri urejanju časopisa (Bleiweis v začetku ni obvladal slovensčine).

(Dalje prihodnjic).

Disana poljana

B. M. Kramolc:

CESTAR OŽBEJ

Ožbej je cestar. Bog vedi, koliko časa že. Saj še sam najbrže ne ve več. Če bi ga vprašali, bi bržkone rekel: »Dolgo bo že,« in bi se popraskal za ušesom. »Od takrat, ko so umrli ranjki cestar šimej, moj mojster. Bili so možak. Bog jim daj dobro!«

»Kdaj pa je bilo to, Ožbej?«

»I tedaj, ko je pogorelo pod Voglovim lesom. Da, takrat, ko smo kopali temelj za Oničev skedenj in smo naleteli na kopico kosti. Pa noži in sablje so ležale poleg še neiztrohnjenih okostij. Pravili so, da so bile turške.«

»Kdaj pa je bilo to, Ožbej, kdaj?«

»Saj pravim — takrat!«

S tem je opravljeno. Pokrije oguljeno kapa in preloži grebljico na drugo ramo. »Pa srečno!« pravi in utone za ogrom. Bilo bi zaman, če bi še silili vanj. »Takrat,« je rekel in konec. Eh, ta Ožbej.

Odmerjeni del ceste pozna kot svoj žep. Od Pliberka sega pa skozi Drvešo ves, mimo Voglove domačije preko mostiča čez Bistrice do kolodvora in še skok proti šmihelu. Ni mnogo, pa se pozna. Človek se utruja, posebno če ves dan nasiplje drobni zeleni porfir. Sicer skrbi Ožbej zato, da ni nikoli konjskih odpadkov na cesti, da ni jarek zaraščen in da je vedno dovolj peska pri roki. Tega dovaža v polomljeni cizi, ki ni mlajša od njega.

Ni pretežko, kar počne Ožbej, vendar je delo. Poleti je križ, ko je cesta razbeljena, da ti puhti v obraz. Pozimi ni huda, seveda če ne bi bilo ledenega vetra, ki se zaganja od Pece in obirske strani.

S tem vetrom sta si bila že od nekdaj navzkriž. Ko je bil Ožbej še vajenec, ni imel kaj prida suknje. Na delo je šel s privihnjem ovratnikom. Roke pa je tiščal v žepih. Čeprav je delal, ga je vedno treslo kot »cucka«. Zaradi tega se je hodil ogrevat h kmetom ob cesti. K Potočniku, Brezniku, Voglu, k Buhvaldovi mami in še drugim. Tiščal je roke v peč in šklepetal z zobmi.

»Hej Ožbej!« so rekli, »mrzlo je, kaj ne. No, le pogrej se,« in so mu pomelili steklenico črničevca. In Ožbej je potegnil. Pri tej hiši, potem še pri oni in tako naprej. Tu manj, tam več, kolikor so pač dali.

Sprva se je branil. Tako mlad! Saj se res ne spodob. Toda pri takem mrazu! Še Bog bi zanižal.

Tako se je Ožbej navadil pijače. Poleti je pil zaradi vročine. Na pomlad je krotil z njo kašel, jeseni pa koliko. Če bi mu ponudil jabolčnika ali pa hrusevca, bi le pokusil. »Dobro je, dober. Pa ga vseeno ne bom. Prerado me zavija po njem. Shranite ga rajši, žanjicam bo prijal. No pa hvala in z bogom!«

Ne, z jabolčnikom ga ne bi bil privezal. Še na zlat stol ne.

To edino slabost je imel Ožbej. Drugih bi mu tudi še taka jezičnica ne mogla obešiti.

Z veseljem je Ožbej opravljal svoj posel. Cesto je ljubil nad vse. »Pravijo, da so me pobrali s ceste. Tik ob mostiču čez Bistrice, da so me našli,« je mnogokrat pravil. »Sam Bog ve, zakaj me mati ni pustila za komolec naprej... ne bi se mi bilo treba pehati za to ubogo življenje.«

Pa ni bil vedno tako črnogled. Takole je modroval:

»Mati je bila s ceste, jaz tudi. Cesta je moja rednica, če nje ne bi bilo, bi še tega ne zaslužil. Bog ve, kako bi le bilo, če ne bi držala tod mimo. Čez polje bi nosili mrtevce v Libuče. Ne h krstu, ne k ženitovanju bi se ne mogli peljati. Pusto bi bilo, res da.«

Pa jo kolnejo ljudje, če je ledena in pada konj na njej. »Prekleta cesta,« jezikajo, če se jim avgusta lepi asfalt na podplate. To so divjaki, ki ne vedo, da je vse od Boga.«

Ožbej ve javne in skrite reči o svoji cesti. Pomni še čase, ko je bolezen podirala ljudi, da so jih trumoma vozili v mestno bolnišnico, pa tudi na libuško in pliberško pokopališče. V ušesih mu še zvone topi koraki vojakov, ki so gonili ljudi v ječe in na streljanje. Mnogo ve Ožbej.

Če leže na večer ob cesti, ugane že od daleč, kdo prihaja: ali ostareli Markej, ki je čuvaj v pivovarni, zaljubljena dvojica, ali kmetica od majniške pobožnosti. Za vsakogar ve.

Cesta poje čisto drugače pod okovanim čuvajevim čevljem. »Cenk, cenk,« pravi in čez čas se pozdravita z Markejem.

Drugače, kadar se vrača stara dvojica s sejma, drugače zopet, če gresta zaljubljenca brezskrbno na izprehod.

»Tlask, tlask,« poje cesta pri prvih, »tink, tink,« pri drugih dveh.

»Ej, cesta ve mnogo,« je ponosen Ožbej.

Najraje gleda Ožbej na svojo cesto ob nedeljah z bližnjega hriba. Pred njim leži

kot srebrnkasto modra jegulja in se poti od vročine.

Ljudje hite k maši in so drobni kot mravljice. In kak slučajnostni koleselj ni večji od škatlice. Zeleni so travniki. Polja žare in ajda rdi kot dekletovo lice. Vmes pa se vije cesta, svetla in bela kot nevstin venec.

Ej cesta, oj cestica!

Med ljudi Ožbej ne hodi rad. Posebno še, ker so ga zadnjič užalili. Smejali so se, ko je pravil:

»Cesta je kot človek. Dela in zato si tudi rada počije. Ljudje pa tega nočejo verjeti. V nedeljo se še pes rad oddahne. — Pa so se pripeljali na avtu izletniki, ravno na praznik. Na ovinku pod gozdom so treščili v skalo, ker se je vozniku nenadoma zazdelo, da se tam cesta cepi. Zapeljal je na levo, namesto naravnost. Ubilo se jih je deset, ker se je cesta razhudila.«

Takrat se je jezil.

Danes se ne bi menil več. Do ničesar mu ni. Kašlja in kašlja. Že od Božiča.

Ljubiša:

SEN KRESNE NOČI

Kresna noč, čarobna noč! Praprotno seme, ki ti zaide v škorenj, odpre tvoje uho živalski govorici v tej noči. Gozd je poln skrivnosti, poln vilinskih duhov in starih bajk.

Žive iskre — kresnice mi osvetljujejo pot skozi polnočni gozd. Z drevja visi mah, — ne, to so brade prastarih gozdnih škrafov, ki se zibljejo na vejah. V mesečini se lesketa pajčevina na smrekovih iglah, — nežna tenčica ljubke vile in tam za skalo, ono rumeno, kar izgleda kakor goba lisička, to je zlat čevlček, ki ga je izgubila vilinska kraljica Titanija pri igri s svojimi družicami.

Sedel sem na skalo, obraščeno z mahom in zasanjal sem se v to čudo srebrnih senc in začaranih zvokov. Bil sem srečen. Pozabil sem na mesto, polno mržnje, zavisti, prepirljivosti. Pozabil sem na malenkostno in neznatno strankarstvo, na časopise, na ves svet.

Le enega nisem pozabil: rdečih nageljnov na oknu svoje Mojce in millega zvoka slovenske pesmi. Zato sem postal žalosten.

Mesec se je skril med smrekovo vejevje, na iglah je trepetala svetloba ko milijoni srebrnih solz. V grlu me je zaskelco. Čudno mi je postalo v srcu in nenadoma sem si zaželel umreti.

Sedel sem z zaprtimi očmi in prisluhnil pesmi v svojem srcu. Zazibala me je, sladko me je uspavala in ponesla na rožnatih oblakih v daljavo. In drobna kapljica čarobne rose mi je oškropila veke ter začarala v moje oči ono, kar sem doslej gledal le v sanjah in koprničnem hrepenanju.

Videl sem mesto, vasi, kmečke domove, bele ceste in ozke poljske stezice. Videl

Mauser Karel:

OTROCI

(Posvečam to črtico

vsem slovenskim materam)

Ožbovka pričakuje osmega otroka. Sedem jih je že, pet bučmanov in dve punčari, kar ne more si misliti, da jih je že toliko. Fronc je že v šestnajstem letu, ostalo pa je še bolj pri tleh. Toda raste, da jih je veselje videti. Kakšen brus je že Tonče. Pa je bil šibek ob rojstvu. Hajman, ki mu je bil za botra, je že ob krstu obupal nad njim. Pa se je le napravil. Pep je droban, toda močnih kosti. Kot bi ga iz grč izrezal. Nace je v šoli najbolj pridn. Gregor se je komaj hlač navadil. Ves dan kobali okrog bajte. Punčari sta pridni. Lojzika materi pomaga, Anica pa Gregorja varuje.

Ožbovc je revež. Po očetu je podedoval bajto v grapi, laze, ki vise prav tja v potok, nekaj borne zemlje in precej okleščeno gmajno. Za slabo četrto gruntka je bilo vsega. Ožbovc se je trudil z dnino, s košnjami, sekal les Potokarju, ponoči se ubadal z mislimi in miloval ženo, ki jo je nosečnost na moč težila.

»Bojim se, da nekaj ni v redu,« je večkrat potožila. »Še pri nobenem mi ni bilo tako.«

»Misliš, da bo kaj nápak? Bog ne zadeni! Kaj pa naj počnem z drobižem?«

Ožbovka ga je gledala z otožnimi očmi. Saj sama na to misli. Zavoljo otrok bi ne mogla umreti. Jezes, tako rada bi jih videla dorasti! Fronc se uči mizarstva. Priden fantič, mojster ga vselej pohvali. Vsi so pridni. Včasih jo z vriščem in z jokom res spravi jo v slabo voljo, toda kaj zato. Po palici seže, pa so si precej bot. Še prav,

Nalezal se ga je in je obležal ob cesti. Prepihal ga je. Prebudila ga je šele rosa. »O zlodej,« je rekel Ožbej. Mrazilo ga je. Potem je legel. Vstal je šele na pomlad. Pa ni bil več stari Ožbej. Le še tako iz navade je prekladal grebljico z rame na ramo — le še iz dolgega časa. Opravil ni kaj veliko več.

*

Ožbej sloni na grebljici in briše slino z ust. Ta kašelj!

Nekam čudno mu je. Tudi cesta je druga. Ziblje se, valovi. Zdajci se zgrbi v visok klanec, tako da lete vse hiše na kup. Potem se zopet zravna in hiše se vozijo vsaksebi.

Ožbej si mane oči. Odstira meglo, ki mu leži na očesu. Z rokami sega predvse, kot da bi koga podil. Pa ne otiplje ničesar.

Peca se nagne čisto k njemu, potem pa zopet zbeži. Obir rjove in Uršla gora bobni. Bobni, šumi, piska. Potem si podajo še vsi drugi hribi roke in zarajajo okrog njega.

Ožbej drsi ob grebljici na tla.

»Hej, Ožbej!« se mu smejejo otroci, ki hite v šolo, »si se ga zopet naluckal? Ej, Ožbej, Ožbej!«

Ožbej jih ne čuje več.

Obleži z obrazom na cesti, kot da bi jo poljubljaj. Ob ustih cvete na asfaltu rdeča roža.

Na cesti, na njegovi cestici.

Poletna noč

Zavita je priroda v mrak, nadela si je nočne halje, ustavile so zdaj korak vse poti čez livade v dalje...

Obmolnil je trpljenja vzdih, počivat stvarstvo se odpravlja. Nad zemljo plava božji dih, ki greje nas in blagoslavlja.

Zazibal se je žitni klas na plodni njivi v mirno spanje, le »petpedi« brni še glas ter mu sladi skrivnostne sanje.

Le spi, pšenička moja, spi! — Saj ko se zjutraj boš zbudila, brž ko danica obledi, ti zarja klas bo pozlatila.

Limbarski

Težko se je oddihavala.

»Anca, ko bi vendar stopil po Rebrovko. Nemara bi ti le pomagala.«

Ožbovka je odkimala.

»Povedala bom, kadar bo čas. Saj ni da-leč.«

Ožbovc sam ni vedel, kaj bi naredil. Stal je ob postelji in gledal v stisnjene ženine roke.

»Anca, pa bi vseeno stopil. Skrbi me.« Toplo ga je pogledala izpod prepotenega čela.

»Tudi mene,« je dihnila. »Toliko otrok je.«

Prestrašeno je zrl vanjo.

»Pa ne misliš, da bi...«

Vedela je, kaj je hotel reči.

»Ne mislim, zgodi se pa lahko. Otrokom skuhaj, Fronc, da ne bodo lačni. Tonče in Lojzika imata zjutraj šolo.«

»Vem, Anca.«

Odklimal je v kuhinjo.

Še pred dvanajsto je prišla Rebrovka. Koj se je ustrašila. Ožbovca je napodila v hišo. Tudi otrokom se ni nikamor dalo. Kar očeta so se tiščali.

Iz kamre je prihajalo vzdihovanje in redke besede skušene Rebrovke.

Ožbovc je z očmi božal otroke. Kakor da so mu pripeti na samo srčno žilo. To-liko je že pregaral zanje, da bi že od samih žuljev lahko živeli, če bi tudi kruha še pokusili ne.

Ko sta prišla iz šole Tonče in Lojzika, so jedli. V oblikih krompir in kislo mleko. Najmanj kuhe je bilo.

Iz kamre je bilo včasih slišati glasen krik. Otroci so posedli po klopih in z očmi viseli na očetu. Samo Gregor je kobalil od Tončeta do očeta in marnjal otročarije.

»Priden bodi,« ga je tiho opomnila Lojzika. »Mama so bolni.«

Na glas nihče ni upal reči besede.

Počasi so tekale ure. Ožbovc se je kar naprej oziral v kazalce. Kakor da se ne premikajo. Toda nihalo niha. Medeninasta ploščica se zaganja v desno in levo.

Ob šestih je prišel Fronc. Ko je stopil v hišo, je najprej pogledal v kamrino duri.

»Nič?« je boječe pogledal očeta.

»Nič,« je težko izdavi Ožbovc.

Vzdihovanje v kamri je postajalo z vsakim hipom glasnejše. Ožbovc ni mogel več sedeti. Kakor da ga ženini vzdihji prebadajo.

Odpri je vrata v kamro.

»Anca, ko bi Fronc s kolesom bruhnil v Kranj po dohtarja? Reci.«

»Ne, Fronc. Kakor je božja volja.«

Ožbovc je omahnil nazaj v hišo. Z očmi je obtel otroke. Kakor da pri njih išče pomoči.

Fronc je bil bled in je tiščal glavo v kolena. Tonče in Lojzika se nista ganila. Pep in Nace sta skoraj že vekala, Ančka je krotila Gregorja.

Počasi se je mračilo. Zunaj je bilo še dokaj svetlo, toda nizka okenca niso več mogla piti luči.

Potlej je Ožbovc našgal petrolejko in jo zanesel v kamro. Ančin obraz je bil spačen, z rokami se je trdo oklepala stranic.

»Anca,« je skoraj vekal Ožbovc.

Samo pogledala ga je. Rebrovka je porinila moža skozi vrata.

»Da se voda na štedilniku ne ohladi.«

Tudi v hiši je našgal luč. Otroci se niso premaknili.

Potlej so slišali, da mati vekajo.

Koj nato je Rebrovka na glas rekla:

»Hvala Bogu in brežjanski Materi božji.

Ožbovc se je vzdignil od mize in stekel v kuhinjo. Ko se je vrnil z vodo, je bilo že slišati otroški vek.

Noben otrok ni več sedel.

Rebrovka je odprla vrata v kamro in brez besede vzela vodo. Ožbovc je videl, da ima solzne oči.

»Ata, nikar ne vekajte,« je smrknil Fronc.

Ožbovc gladi drobiž okrog sebe.

»Spet smo nekaj kupili, Tonče. Slišite?«

Iz kamre je prihajalo cviljenje.

Ožbovc se že nasmiha.

Ej, bajtarska ljubezen je močnejša kot grunarska. Iz samega srca raste.

LEPILO, KI LEPI VSE

Odkar je človek pričel z iznajdbami, je vedno skušal ustvariti tudi takšno lepilo, s katerim bi bilo mogoče neločljivo spojiti vsakršno snov, in sicer prav tako trdno kot z različnimi vijaki in žebli. Iznajditelji so se celo bavili z mislijo, da bi iznašli takšno lepilo, ki bi trdno držalo skupaj celo hišo, letalo ali avtomobil, s čimer bi mogli prihraniti mnogo časa in materiala. V zadnjem času je neki S. Gordon Saunders pri Chrysler Corporation (tovarna avtomobilov) odkril lepilo, s katerim upajo, da bodo mogli uresničiti gornje zamisli.

Ko so novinarji obiskali njegov laboratorij, je preprosti in skromni 40-letni inženir dejal, da bo pokazal neko novo lepilo. Od nekega je potegnil posodo, v kakršni navadno hranijo lepila, z neko tekočino namazal dve veliki pločevinasti plošči ter ju za nekaj minut vložil v električno ogrevano stiskalnico. Krepak mehanik je vzel dleto in kladio in skušal ločiti oba kosa pločevine. Trudil se je toliko časa, da ga je oblihl pot, toda vse je bilo zamaženo.

Nato je Saunders pokazal dve tenki in dolgi aluminijasti ploščici, ki sta bili zlepljeni z istim lepilom, vendar nista točno pokrivali druga druge, ampak sta vsaka na eni strani štrleli preko druge. Obe plošči je zložil v posebni stroj, ki je postopno izvajal pritisk na oba konca zlepljene plošče. Kazalec je označeval na lestevici številko kilogramov, ki so odgovarjali sili pritiska. Šele ko je kazalec dosegel 1.400 kg — skoraj poldrugo tona — sta se končno obe plošči ločili.

To senzacionalno lepilo, ki ga imenujejo cycleweld, pa ni samo kaka posebnost laboratorijev. Ne lepi samo kovine s kovino, ampak zelo hitro in trdno spoji kovino z lesom ali plastičnim materialom, steklom, naravnim kavčukom in mnogimi sintetičnimi snovmi. Pred dvema letoma so ga začeli uporabljati v tovarnah vojnega materiala, s čimer so prihranili mnogo dela, surovin in tisoče vijakov. Posebno v letalski industriji so z njim prihranili silno veliko zakovic.

V tej industriji je cycleweld še posebno cenjen, ker je izredno odporen proti tresljajem. Kovinska krila za lovska letala P40 zlepijo v 18 minutah; ker pri tem ne uporabljajo zakovic, prihranijo štiri ure dela in eno tretjino stroškov. Prej so uporabljali za krila 1.200 zakovic, zdaj pa jih rabijo samo še 300; vse to nadomestijo z novim lepilom, ki ga po sestavnih delih razmažejo s posebnim razpršilcem ter jih nato stisnejo v vroči stiskalnici.

Nato jim je inženir pokazal letalski stabilizator. Še pred nekaj meseci so za njegovo namestitev uporabljali 5.500 zakovic. Zdaj jih uporabljajo samo 30, vse ostalo pa opravi cycleweld. Krila so ravno tako vzdržljiva, če ne celo bolj kot tista, ki so jih gradili po starem postopku; stroški so pa samo za eno desetino večji.

Cycleweld je iz sintetične smole ter zaradi tega pripada istim kemičnim spojinam kot bakelit, galalit in drugi. Naravno je, da njegov točni sestav drže v največji tajnosti.

Saunders je novinarjem pokazal tudi neki drugi model, in sicer leseni spoj, ki je sestavljen iz številnih plasti lesa, ki jih zlepijo s cycleweldom in stisnejo v električno ogrevanih stiskalnicah. Različne plasti lesa polagajo drugo na drugo tako, da se lesene žile križajo; takšni leseni oporniki vzdrže ravno toliko, kot če bi bili iz jekla.

Prvič so novo lepilo industrijsko izrabili za spajanje izolirnega materiala pri jeklenih avtomobilskih strehah; v avtomobilski industriji bo še nešteto možnosti za njegovo uporabo. Nova snov za spajanje bo utegnula popolnoma spremeniti zunanji videz avtomobila bodočnosti, ker bodo z njegovo pomočjo močno zmanjšali debelino vogalnih in drugih opornikov, kar bo omogočilo proizvajanje lažjih, močnejših in bolj aerodinamičnih avtomobilov.

Končno bodo lahko izdelovali avtomobile s streho iz prozornega plastičnega materiala, česar do zdaj niso mogli, ker bi tresljaji zdrobili vezi med streho in njenimi oporniki.

Saunders pravi: »Vse to je šele začetek. Ko smo končno ustvarili lepilo, s katerim je mogoče spojit najrazličnejša gradiva, njegova uporaba ne bo poznala prav za prav nikakih meja in ovir.«

PREPROSTA MISEL — POVOD IZNAJDBE

Industrijski kemik univerze v Kansasu Saunders je prišel h Chrysler Corporation kot strokovnjak za lake in sintetične smole. Nekega dne se je začudil, zakaj se lak tako močno prime na kovino. Saunders je pomislil, kako težko je strgati lak samo s površine nekaj kvadratnih centimetrov pločevine. Ali ne bi bilo mogoče ugotoviti pravega vzroka in izsledke uporabiti za sestavo novega superlepila?

V začetku leta 1943. so cycleweld razkazali 200 zastopnikom letalske industrije. Zastopniki so bili nad uspehi navdušeni

in kmalu zatem je zastopstvo letalske industrije kot svet za vojaške iznajdbe v Wright Fieldu in svet za mornarico v Philadelphia priporočil uporabo tega čudovitega lepila za gradnjo letal.

Če bo novo lepilo v gradnji kovinskih letal pomenilo pravo revolucijo, potem bo njegova bodočnost v gradnji lesenih letal še bolj senzacionalna. Saunders je zasnoval lovsko letalo, ki bo spojeno samo s cycleweldom in ki bo skoraj popolnoma leseno. Novo letalo bo tehtalo samo eno tretjino in stalo samo eno četrtno toliko kot podobno letalo iz kovine ter bodo za

njegovo dovršitev porabili samo eno četrtno časa kot za prejšnja letala.

Nova iznajdba odpira široko obzorje tudi stavbi industriji in proizvodnji pohištva — izdelki bodo lažji, trpežnejši in cenejši, ker je s cycleweldom mogoče spojit vsakovrstno gradivo. Za sestavljive hiše so že začeli izdelovati tlake iz upognjene pločevine, v katere vdolajo tenke plasti lesa in vse skupaj spojuje s cycleweldom. Kljub temu, da je novi tlak skoraj ravno tako debel kot dosedanj, je vendar mnogo lažji in odpornejši in tako trden, da porabijo polovico manj prečnih latev.

MUŠJEREJA

»Kaj?! Mušjereja! Kaj pa je zopet to?« Tako se bo vpraševal ta in oni, ki bo bral naš naslov. »Mušjereja?! Poznamo zajčjerejo, kokošjerejo in še razno drugo rejo. Toda mušjereja?!« In vendar je dandanes tudi na svetu poleg živinoreje, svinjereje, kokošjereje, zajčjereje, tudi mušjereja, čeprav mnogim ni poznana. Pa še važna je! Goje muhe najrazličnejših vrst in velikosti: take s kratkimi in take z dolgimi krili, goje črne in sive z belimi in rdečimi očmi.

Toda, vprašujete, čemu jih goje? Kakšno korist ima človek od muh? Doslej smo bili prepričani, da je muha vsaj nadležna, če ne škodljiva žival in da ima, kdor jih največ uniči, največjo zaslugo za človeštvo. Za uničenje muh so si ljudje izmislili najrazličnejša sredstva in ni človeka, tudi najkrotkejšega ne, ki bi v svojem življenju ne ubil nadležne muhe. Torej, čemu goje ljudje muhe?

Čemu? Takoj bomo odgovorili na to važno vprašanje.

Mislimo, da ni človeka, vsaj izobraženega ne, ki bi ne vedel, da se bodisi pri rastlinah kot pri živalih in tudi pri človeku, dedujejo lastnosti in znaki in da veljajo za dedovanje posebni, za vsa živa bitja enaki zakoni. Ni neznano, da so se ljudje vede in nevede poslužili tega dejstva in se z njim okoristili. Tako so prišli do boljših rastlinskih in živalskih pasem.

Vemo, da se v bitjih večjeje dobre in slabe lastnosti. Tako n. pr. ima neka vrsta žita lastnost, da hitro dozori, toda bilke so krhke in se rade drobijo, pri drugi pa zrnde rado izpada, a ima trdne bilke itd. Vprašanje je, kako združiti v bitju dobre lastnosti in odpraviti slabe. In temu namenu služi gojenje muh. Kako, si hočemo ogledati.

Vsako živo bitje je iz stanic: v vsaki stani je jedro in v jedru so predrobne niti,

pentlje (hromozoni), v katerih so dedne zasnove. Od teh zavisijo znaki, oziroma lastnosti. Neka dedna zasnova n. pr. vpliva na razvoj velikosti semena, druga na njega trdnost, tretja na trdnost bili itd. Tako ima neka muha, imenujemo jo Drosophila, po naše ji pravimo očetna muha, 8 pentelj; v vsaki pentlji, sodijo, je približno 4000 dednih zasnov. Ena teh vpliva na razvoj rdečih, druga črnih oči, druga na črno, tretja na rumeno, četrta na belo barvo trupa, druga na dolga in zopet druga na kratka krila itd. Vsaka muha je prejeta po eno dedno zasnovo od očeta, po eno od matere. Zdaj pa pride najvažnejše: učenjaki se vprašujejo, bi li ne bilo možno izbrati najkoristnejše dedne zasnove, ki jih imata oče, oziroma mati, jim pomagati do razvoja in preprečiti, da se razvijejo kvarne? Vprašujejo se, kako bi bilo možno združiti (kombinirati) najboljše dedne zasnove? Doseči, da bi se lastnosti, ki nastanejo po taki kombinaciji, dedovale?

Zato poizkušajo učenjaki z vsemi mogočimi sredstvi vplivati na pentlje in dedne zasnove, jih drugače kombinirati, jih, če možno spremeniti in tako doseči nove oblike, ki bi bile koristnejše in boljše od sedanjih. Delajo z rentgenskimi žarki, z električnim tokom, pa tudi z noži. In uspeh? Marsikaj so že dosegli, več pa še upajo doseči. S parjenjem in izbiranjem najboljših oblik so dobili tisoče novih pasem in oblik muh, zlasti Drosophile — očetne muhe. Učenjaki posvečajo študiju dedovanja, družinskih sličnosti mušjih družin veliko pozornost. Tako upajo, da jim bo poznanje teh omogočilo ustvarjati nove rastlinske in živalske pasme, ki bodo človeku koristnejše, nego so današnje. Seveda smo še daleč od cilja, vendar smo na poti k njemu.

Ženski kotiček

KDO JE NAJELEGANTNEJŠI MOŠKI

Našim bralkam se bo morebiti zdelo nekoliko čudno, da danes pišemo v »Ženskem kotičku« o moških. Saj nam bodo oprostili, če se hočemo enkrat nekoliko prikupiti tudi »močnemu spolu« in nekaj napisati o njem. Morebiti bo radovednost premagala tudi kakšno ženo, da bo prečitala, kdo je najelegantnejši moški.

Nekaj časa je bil na glasu kot najbolj eleganten moški Waleški princ, sedanji Windsorski vojvoda. Njegova eleganca je bila podedovana in povezana z družino, iz katere je izšel. Pred začetkom tega stoletja je s slovel zaradi elegancie angleški kralj Jurij VI. Imel je hudega tekmeča v gospodu Georgesu Brummelu, vnuku znane nega drogist. Skozi deset let je gospod Brummel očarjal Evropo s svojimi nadičavljivimi robčki, visokimi petami in zalizci.

Lord Brummel je navadno nosil temnomodri suknjič z belim telovnikom in črnimi brezhibno krojenimi hlačami, en sam toda res dragocen kamen, nežno belo perilo, svilene nogavice in cilindar. Kljub vsemu temu je gospod Brummel umrl v skromni podstrešni sobici in ob svoji zadnji uri mrmral imena visokih osebnosti, ki so ga nekoč obhodovali zaradi izredne elegancie in pri katerih je bil dobrodošel gost v salonih.

V današnjih časih bi bilo nekoliko težje osvojiti svet samo z eleganco; če gledamo površno, se nam tudi zdi, da je moška obleka tako enolična, da ne dopušča fantaziji posebne prostosti in izbire. Veliki možje našega časa so vsi več ali manj enako oblečeni.

General De Gaulle, bivši predsednik francoske vlade, nosi temno obleko s tremi gumbi, klobuk z zapognjenimi kraji in čevlje iz neblesteče telečje kože.

Raya Millanda, znanega in slavljeneega filmskega igralca, so videli v New Yorku s soprogo v neki elegantni restavraciji. Na sebi je imel mehko srajco, modro obleko, kravato z diagonalnimi črtami in dobro vi-

den robček v žepu na levi strani. Zvečer je padel v oči njegov frak z dvema gumbo in robček v levem žepu.

Gospod Winston Churchill, bivši angleški ministrski predsednik se odlikuje po svojem izzivalnem »metuljčku« z belimi pikami. Kdo pa ne pozna njegove znamenite cigare?

Slavni grški pianist Dimitri Mitropolus je znan po svojih posebnostih. Doma nosi temne pižame z ogromnim izvezenim monogramom DM, ali pa srajce podobne žen-

KUHARSKI NASVETI

Po vrstovih rdečiji češnje, čeprav nam južnjaki očitajo, da smo v vrtnarstvu in poljedelstvu vedno za mesec dni odzadaj. Božje škropilnice tudi letos dobro skrbje, da se sočivje in zelenjava lahko bohoti, kakor morda še dolgo ne. Prav je tako, bo vsaj mogoče ob nedeljah in praznikih pripraviti boljše kosilo, ki si ga naš človek s trdim delom tudi pošteno zasluži.

ČEŠNJEV ŠTRUKELJ

Napravi vlečeno testo iz 1/2 l moke, kavne žlice soli in mlačne vode. Ko je počivalo vsaj pol ure, ga tanko razvleci, potresi s drobtinami, ki si jih poprej sprajila v surovem maslu, nato s češnjami brez košči, sladkorjem in cimatom. Zavij ga od obeh strani, pomaži z jajcem in speci na pločevini. Lahko potreseš tudi limonovih lupin. (Če hočeš varčevati z maslom, lahko potreseš kar z drobtinami, ne da bi jih poprej prajila na maslu, seveda tako okusen potem štrukelj ni.)

ZELO DOBER ČEŠNJEV ŠTRUKELJ

Napravi vlečeno testo iz 1/2 l moke, kočka presnega masla, soli in mlačne vode. Potem vmešaj 2 žlici presnega masla, 2 rumenjaka, 2 žlici sladkorja 1/4 l sladke ali topljene smetane in dodaj sneg iz dveh

skim bluzam z velikim odprtim ovratnikom.

Francoskega filmskega igralca Pierrea Blancharja so videli v obleki z velikimi kvadrati, ki so novost v moški modi.

Delegati na konferenci Združenih narodov, sami starejši in ugledni gospodje, so imeli temne obleke in poltrde ovratnike.

Samo en mož je v zadnjih letih bil znan po svoji eleganci: Anthony Eden, bivši angleški zunanji minister. Združil je dediščino gospoda Brummela in Waleškega princa ter blestel nekaj časa kot vzor elegancie. Eden je nosil kašmirske kravate in vsi so jih pričeli nositi. S časom je pa tudi Ede novo zvezda obledela. Danes njegovi klobuki, dežniki in kravate ne vzbujajo več obhodovalja in mladi gospodje ga več ne posnemajo. Žal nam je, da so ostali brez vzora in vodstva. Pa naj le malo potrpe in pokažejo, kaj znajo, dokler se ne bo pojavil novi vzor.

beljakov. Nato testo tanko razvleci, ga pomaži z nadevom ter potresi s češnjami brez košči in z žlico sladkorja. Rahlo zvij, pomaži z jajcem ter peci na pločevini. Pečenega razreži na poševne koščke in potresi s sladkorjem.

O p o m b a : Na oba načina lahko pripraviš štrukelj tudi iz višenj, pridene le nekoliko več sladkorja.

RABARBARIN ZAVITEK

Pripravi vlečeno testo kot navadno in ga pusti počivati. Medtem pa olup mlada stebelca rabarbare, jih zreži na 1 cm dolge koščke. V kozico deni nekaj vode, dodaj sladkorja po okusu, par žlic vina, stresi v to pripravljeno rabarbaro in jo duši do mehkega. Testo tanko razvleci, pomaži z drobtinami, ki si jih prepražila v maslu. Nato namaži dušeno rabarbaro in potresi vse skupaj s pestjo zmletih orehov. Rahlo zvij in peci v pečici približno 3/4 ure. Pečen zavitek razreži na poljubne kose, potresi s sladkorjem in daj še vročega na mizo.

RABARBARA KOT KOMPOT

Še prav mlada stebelca rabarbare olup, razreži na koščke, jih prevri v kropu in od-

cedi. Medtem pa deni v kozico za 1 kg rabarbare 20 dkg sladkorja, košček cimeta, malo limonove lupine, eno šestnajstinko l vina, ali par kapljic rumove esence in 1/4 l vode. Ko že zavre, odstrani cimet in limono ter pridene stebelca. Pusti jih, da nekoliko vrejo, razpasti pa ne smejo. Nato jih poberi v skledo, sok pa še nekoliko pokuhaj, potem ga vlij na rabarbaro ter daj mrzlo na mizo.

GRAHOVA PAŠTETA

*Skuhaj poldrug liter mladega zelenega graha, potem ga še s presnim maslom in zelenim petršiljem prepraži ter shladi. Nato zreži drobno 30 dkg telečje ali kake druge pečenke; mešaj 5 dkg masla, primešaj 4 rumenjake in sneg iz beljakov, nazadnje pa še pečenko prav rahlo primešaj. Potem razvaljaj tanko že prej narejeno krhko testo, položi ga v namazan model ali kozico, da bo viselo kroginkrog za 3 prste čez, nato deni vanj nadev. Zgani testo, pomaži z jajcem in počasi peci v pečici. Pašteto lahko serviraš pri večjih pojedinah za predjed, drugače pa kot glavno jed.

KAKO LAHKO »GOLJUFAŠ« Z MARCELADO

Operi pol kilograma mladega rdečega korenja, ga olup in nastrgaj na strgalniku ali zmelji v stroju za meso. Prilij nekoliko vode in prav mehko skuhaj, da razpade. V to še toplo kašo deni marmelado (češpljevo ali jabolčno) in dobro zmešaj. Takšna marmelada se dobro obdrži, je okusna in bogata na vitaminih, poleg tega pa jo je na ta način več.

OMARICA ZA METLE IN ČISTILNI PRIBOR

Kolikokrat slišimo gospodinjo razdraženo vpiti: »Kje je moja krpa za prah, kje sidol, kje metlica?« ko hiti pospravljati, pa ne najde tega in onega.

Zelo praktična je trikotna omarica, ki jo postavimo v kot predsobe ali kuhinje. Lično izgleda in skoraj nič prostora ne zavzame. V to omarico obesimo metle in metlice, vanjo položimo krpe za brisanje tal in pohištva, pripomočke za čiščenje lesa in kovine itd. Tako imamo vso to »kramo«, ki pa je v vsakem gospodinjstvu neobhodno potrebna, lepo pospravljeno, otroci ne morejo do nje in večnega iskanja je konec.

Za naše gospodarje

Travnik je razcveten

Prepelica pedpedika, kosa je sklepana, trava je že zdavnaj dozorela za košnjo, večinoma je že tudi pokošena. Tudi v planinskih krajih ne smemo odlašati predolgo s košnjo.

Kakor mora kmet poznati in tudi razlikuje dobro pšenico od slabe, kakor bi moral skrbeti in tudi navadno skrbi, da dobi zdrave in rodne sorte krompirja, tako bi moral poznati tudi rast svojih travnikov. Ti travniki dajejo dobro in obilno ali pa tudi slabo in pčlo krmo njegovi živini.

Najprimernejši čas, da spoznamo trave naših travnikov, je čas pred prvo košnjo, nato pa tudi čas do druge košnje. Po sestavi rastišča na travnikih so travniki zelo različni; že sam bežen pogled od daleč nam to pove. Saj so nekateri travniki tako lepo pisani, da se na njih prelivajo vse barve od bele do rdeče, rumene in modre pa do zelene. Večkrat se zelena barva trav kar izgubi v bujnosti drugih trav.

Lepi za oči so taki pisani travniki, pa slabi za krmo. Kažejo že od daleč ti travniki, da so slabo oskrbovani, slabo ali nepravilno gnojeni, da na njih dobre trave ne morejo uspevati. Mogoče so očem manj prijetni samo enobarvni zeleni travniki brez vsakih drugih barv, so pa navadno najboljše, ker dajejo navadno najboljšo in največ krme.

Pa tudi teh zelenih travnikov ne moremo kar od daleč oceniti kot dobre, dokler nismo posebej preiskali in ugotovili, katere vrste trav sestavljajo rušo travnikov. Zaradi svoje koristi bi moral vsak kmet poznati najvažnejše vrste trav in bi moral vedeti, koliko časa trajajo, kako rastejo in se razvijajo, kakšna zemlja jim najbolj ugaaja, kolik je njihov pridelek in kakšna je krma, ki jo dajejo. Kdor tega ne ve, kdor ne pozna kmetijskih lastnosti glavnih krmnih rastlin, tudi ne more krme pravilno pridelovati, ker jo pridelovati ne zna.

Zato bomo v kratkih poglavjih pregledali naše krmne rastline. Vsak kmet, pa tudi oni, ki imajo s kmetovanjem in z delom v kmetijstvu opraviti, bi morali to o krmnih rastlinah vedeti.

Pri nazivu raznih trav bo najpreje naznačeno slovensko ime, nato pa v oklepaju nemško ime in končno še latinsko ime rastline. To pa zato, ker so za isto rastlino večkrat razni slovenski in nemški nazivi, latinsko ime pa vedno točno označi, katero rastlino mislimo.

Po samem opisu je trave težko razpoznati, temu pomaga slika. S pomočjo slike se bo mogoče vsakemu naučiti razpoznavati najvažnejše trave.

1. Mačji rep (nem. das Wiesen — Liesch- oder Timothégras, lat.: phleum pratense).

Mačji rep je trajna visoka trava, ki cvete še koncem junija, pozneje kot vse ostale trave. Je to ena najboljših naših trav. Rasti je visoke in precejšnje trajnosti ter daje izvrstno seno, ako je pravočasno po-

košena. Pozno pokošen pa daje mačji rep zelo trdo in slabo krmo. Ker se počasi razvija, daje glavni odkos šele pri drugi košnji in s tem pomnožuje pridelek otave.

Mačji rep je ena najboljših trav za težke in globoke ilovnate in glinaste zemlje, kjer je dosti vlage. Na suhih travnikih slabo obrodi.

Mačji rep dela bolj goste šope in tvori zato bolj redko rušo. Ni primeren zato za čisto setev, tembolj pa za travne mešanice.

2. Lisičji rep (nem.: der Wiesen-Fuchsschwanz, lat.: alopecurus pratensis). Lisičji rep je mačjemu repu zelo podobna trava, lastnosti pa ima različne od mačjega repa. Zelo zgodaj cvete, navadno že sredi maja in je tako ena najzgodnejših dobrih trav. Zaradi svoje visoke rasti in izvrstne podrasti daje po dve do tri bogate košnje na leto. Ako to travo kosimo zadosti zgodaj, daje prav dobro krmo.

Lisičji rep poganja kratke podzemne izrastke, dela rahle šope, slabo se obrašča in zato sam zase ne stvarja sklenjene ruše. Ima kratke korenine in zahteva zato za dobro rast rodovitno, težko, zadosti vlažno zemljo; ne prenaša pa premokre, kisle zemlje, še manj pa puste, rode in suhe zemlje. Na takih tleh kmalu izgine.

Lisičji rep dobro prenaša mraz, zato se more uspešno pridelovati tudi v visokih in mrzlih legah, ako je tu zadosti vlage. Lisičji rep obrodi najboljše šele po tretjem letu, sejemo ga navadno le v travnih meša-

mačji rep

lisičji rep

nicah za stalne travnike. Pri teh pa je nato izvrstna vrhnja trava. Dober je tudi za pašnike. Posebno primerna trava pa je lisičji rep v mešanici z italijansko ali laško ljuljko in s pasjo travo v sadnih vrtovih.

3. Angleška ljuljka (nem.: das englische Ray — oder das deutsche Weidelgras, lat.: lolium perenne).

Angleška ljuljka je zelo trajna, nizka trava. Stvarja goste grmičaste šope s številnimi kratkimi poganjki in je zato primerna zlasti za pašnike. To je zgodnja tra-

va, ki daje prvovrstno, zelo redilno in okusno seno, ako jo seveda pravočasno kosimo.

Angleški ljuljki najbolj ugaaja težka sveža zemlja v vlažnem podnebju, zadovoljuje pa se z vsako zemljo, da le ni presuha in preroda. Za mraz angleška ljuljka ni preveč občutljiva in tudi zmerno sušo še dobro prenaša. Sejati jo moremo zato še uspešno tudi v višjih, bolj sušnih legah, kjer pa je zadosti padavin.

Angleška ljuljka je izvrstna zlasti za navpravo pašnikov, zelo izvrstna pa je tudi za vrtove in javne nasade.

angleška ljuljka

laška ljuljka

visoka pahovka

zlata pahovka

4. Italijanska ali laška ljuljka (nem.: das italienische Raygras, lat.: lolium italicum).

Laška ljuljka je zelo podobna navadni njivski ljuljki, ki pa je plevel. Laška ljuljka je dvo- do triletna in srednje visoka trava. Tvori goste in grmičaste šope in zraste bolj visoko kot angleška ljuljka. Ima resaste ali osinaste, le redkokdaj gole semenske klaske. Po tem se tudi razlikuj najlažje od angleške ljuljke, ki nima res na svojih klaskih.

Laška ljuljka uspeva najboljšje na težkih ilovnatih tleh, pa tudi na lažjih tleh, ako je zadosti vlage in je dobro gnojeno. Laška ljuljka hitro dorašča in se že v letu po zasveti tako močno obraste, da daje največji pridelek. Drugo leto je pridelek že manjši, po tretjem letu pa popolnoma opesha in kmalu izgine, ako je nismo znova zasejali.

Vsled svoje hitre in bujne podrasti daje ta trava po tri in tudi štiri košnje letno. Daje torej tako visoke pridelke kakor nobena druga vrsta trave. Seno od te trave je sočno, okusno in zdravo. Laška ljuljka je torej izvrstna trava, traja pa samo dve do tri leta.

5. Francoska ali visoka pahovka (nem.: das französische Raygras, lat.: arrhenatherum elatius).

Visoka pahovka ima latje podobno ovsnemu. Ta trava je izredno visoke rasti, dolgotrajna je in daje obilo krme. Raste v šonih, ki so pa bolj rahli. Ne stvarja trdne, dobro sklenjene ruše, ker ima kratke odrastke. Dobra je ta trava zato posebno v

mešanici z drugimi travami, ker razvije tedaj močne bilke s številnimi listi. Najbolje obrodi v drugem letu po zasveti, nato pa polagoma peša in premine. Njena krma je izvrstna in zelo redilna, ako jo kosimo pravočasno, to je, še pred cvetenjem. Obilna je zlasti košnja sена, manj pa otave.

Francoska pahovka ljubi srednjetežka in lahka apnena tla, uspeva pa tudi na težki ilovnati zemlji in v senci sadnega drevja. Na suhih tleh pa ostane ta trava nizka ter daje malo pridelka, seno pa trdo in malo

sočno. Za pašnike ta trava ni primerna, ker paše ne prenaša.

Francoska pahovka je precej občutljiva za mraz in zato v visokih mrzlih legah bolj slabo uspeva.

6. Zlata pahovka (nem.: der Goldhafer, lat.: avena flavescens).

Zlata pahovka je po svoji rasti in obliki prav podobna francoski pahovki. Je pa veliko nižja, bolj nežna in šibka, ima tudi bolj drobno in bolj svetlo latje kot francoska pahovka.

Zlata pahovka je trajna nizka trava. Raste v rahlih, srednjevelikih, grmičastih šonih in požene zelo številne z listi bogato obrastle bilke. Za dobro rast zahteva mnogo svetlobe. Uspeva dobro na svežem tlu kakor tudi na suhi zemlji, da je ta le bogata z ilovico, glino in apnom. Zelo slabo prenaša močen mraz, trajno vlago in trajne poplave.

Zlata pahovka daje izvrstno krmo, ki ima zelo mnogo hranilnih snovi in jo živali zelo radi žrejo. Druga košnja te trave je obilnejša od prve. Paša ji škoduje, zato zlata pahovka ni primerna in priporočljiva trava za pašnike. (Dalje prih.)

Za dobro voljo

Eno vprašanje

Profesor: »Kdo mi zna odgovoriti na eno vprašanje in sicer:

Koliko las ima odrasel človek na glavi?

Neki dijak: »187.643.«

Profesor: »Kako pa to veste?«

Dijak: »To je pa že drugo vprašanje.«

JANEZ JALEN:

Ovčar Marko

3.

Nenadoma se je domislila: »Kaj, če pride volk, ko nimam nič psa v tropu. Marko, naredi mi psa; pa ne iz slame, lesnega, da bo imel močne čeljusti in hude zobe. Okovane zobe mu naredi.«

»Danes ne, Manica. Danes je nedelja in še cvetna. Kar kdo v nedeljo narezlja lesa, mu bo na sodnji dan na rokah zgorel.«

»Pa jutri. Tudi gradanico mora imeti, da mu volk ne bo mogel pregrizniti vratu.«

*

Pod noč je prišel Podlipnik. Prinesel je Jerneju polič vina in kos pogače, da je imel izgovor za svoje poizvedovanje. Jerneja ni hotel žaliti, saj je pasel pri hiši že za njegovega očeta, sam pa tudi ni maral, da bi moral nazadnje najeti slabega ovčarja. Za dobre, je vedel, se bodo letos že davno pred svetim Jurjem gospodarji kar spopadli.

O vremenu in živini, o zdravju in boleznih, o planini in dolini, o vsem sta se že pogovorila, le o tistem, zavoljo česar je Podlipnik pravzaprav prišel, nista mogla začet.

Jernejec ni več prenesel negotovosti. Zabrnil je besedo naravnost. Kar bo, bo:

»Če ti je prav, bi letos pasla oba: Marko in jaz. Veš, da ga do dobra izvadim in mu kraje razkažem. Plačo boš dal pa kakor druga leta samo zame.«

»Prav. Denarje kakor lani. Hrano dam pa rad za oba. Samo — če bi ti čisto opešal, bi meni ostal sredi trde planine neizkušen ovčar in pri takem tropu.«

»Tak, do poletja ste mi še prisodili življenje?«

»Oh, kaj prisodili; kakor je vse mogoče. Res nisi več trden.«

»Če bi ti hotel biti dober, bi fant tudi sam lahko pasel, ko ima psa, da mu ni daleč naokoli takega.«

»Volkun je zares dober pes in vaje planine. Marko je pa ni. Lahko mi pol drobnice zapase.«

»Takole narediva. O svetem Klemenu, ko bo odpasel, bosta zračunala, koliko glav izgube bo padlo na vsakih sto živine, če bi bili vsi jarci v srenji en sam trop. Potem bosta natančno vedela, koliko glav ti mora prignati v ovčjak. Če jih bo manj, mu jih pri plači odtrgaj, če jih bo več, bodo pa njegovi. Lahko se zaneseš. Nisva praznih rok.«

»Iz hiše vas ne bom podil. Saj nisem Jud.«

»Ali ne vidiš, da jo bodo snedli, preden odrastejo, če Marko ne bo zaslužil kruha za vse tri.«

Iz glasu je spoznal Podlipnik, kako je stisnila bridkost starcu grlo: »Kakor si rekel, tako bo. Vseskozi si držal z našo hišo, jaz bom pa z vašo.« Pristopil je k peči in segel Jerneju v roko.

»Bog naj ti povrne, Cena.«

Pa Cena bi se ne bil tako hitro vdal, če bi ne bil s tem, da je Marka sprejel za ovčarja, ponagajal Podrobarju, ki naj sedaj išče za srenjo drugega tretjineka. In Volkuna je privezal k svoji živini. Preklcano ga Marko zlepa ne bo pustil od tropa, če bo zverina trgala jarce pravzaprav njemu, ne gospodarju.

Vsem je ponagajal. Zakaj pa niso njega postavili za župana.

Otroci so se umeknili v hlev. Večja dva sta vedela, o čem govorita oča in Podlipnik, in jih je hudo skrbelo. Manica se je brezskrbno igrala z jagnjičkom, Rozalka je molzla kozi in Marko je nametal krme v jasli. Ko je dvignil škaf, da bi še vode prinesel, ga je poklical Podlipnik:

»Marko!«

Rozalki je skoraj zehetarec padel iz rok in mleko je pljusnilo čez rob in se v belih kapljah razlilo po črnem predpasniku.

Marko je postavil škaf nazaj v kot, pomiril Rozalko, »Mislim, da bo,« in odšel.

Podlipnik je premeril njegovo postavo, kakor bi ga ne bil še nikoli videl: »Saj si večji, kakor sem mislil. Za ovčarja boš letos pri nas, če boš kaj skrben.«

»Poskušal bom biti.« Srce mu je od razburjenja in veselja bilo prav v vratu.

»Pa boješ ne boš smel biti. Se medveda se ne boš smel bati.«

»Se ga pa ne bom.«

Ko je Podlipnik že odhajal, se je domislil dopoldneva in cerkve: »Marko! Zakaj pa si na beganico navezal pomarančo?«

Marko ni umeknil pogleda, fant, ki je pravkar obljubil, da se tudi medveda ne bo bal:

»Zato sem jo, ker je rajnki ata vozil do morja in bom jaz tudi, če Bog da.«

»No, če boš, kakor gre, te bomo pa iz ovčarja povišali v vozarja.«

»Bom prosil, dokler ne bom imel svojih konj.«

»O, hudimana, korajže ti ne manjka. Kje si pa dobil pomarančo?«

»Vaš Cenek mi jo je sam ponudil za perišče šišk, ki sem jih mimogrede nabral v Goričici.«

Podlipnik, sam drzen, je bil vesel Markove drznosti. Naročil mu je: »Kadar bo skopnel kajžarski gnoj, boš kar kmalu gnal v Reber. Nekaj pa živina le ugrizne, ko krme manjka. Ti bom že posebej plačal, kar boš pasel pred svetim Jurjem.«

S prijaznimi obrazi so se vsi poslovili od njega. Še Volkun mu je pomahljal z repom.

Niso zapele podkvice na Podlipnikovih petah po kamenju. Za štiri prste je že ležalo južnega snega. Vse je bilo tiho.

Manica se je prva oglasila:

»Kajne, Marko, kadar boš Podlipnikov ovčar, se te bodo pa vsi fantje bali?«

Marko se je zasmeljal, Jernej je pa osorno posvaril: »Kaj govorita neumnosti.«

Zjutraj je zopet posijalo sonce. Sneg novineček se je topil in rahljal revežem zemljo. Ptiči so se zopet oglasili. Vsaka vejica je nosila svojega pevca. Potisnil jih je sneg iz Zavrha v vasi.

In kakor rdeča preproga ob velikih praznikih pred velikim oltarjem je od Krniškega roba do Straže znova zažarelo resje, na sedem barv razcvetelo. Med njimi so pošumevale bečele in se obešale na drobne cvete. Pomlad je prišla.

2. REBER ZELENI

Za Podlipnikovimi konji veliki teden niso cvrkali težko obloženi parizarji. Ne. Kolca so cvilila in črtalo in lemež sta hreščala po peščenih njivah.

Med konji in koši, drevesi in branami je presipal gospodar žito in sejal sam in so sejali drugi.

V Jarše je prišel orat Podrobar. Ko ga je Podlipnik ugledal, mu je zaigral v levem

Izpod domače lipe

Slovenska pesem v gledališču

Skoro ni bilo mogoče verjeti, da je res. Štirideset let že stoji celovško gledališče, pa se kaj takega še ni zgodilo, so si mislili ljudje, ko so nasmejanih obrazov zapuščali svoja polja in hiteli v Celovec, da se udeležijo dneva slovenske pesmi. Ta dan ni bilo nujnega dela, a če je bilo, je moralo počakati. Slovenski koncert v Celovcu, to ni kar tako. In res ni bilo. 14. junij 1947, ko je bil prvi slovenski koncert v tukajšnjem mestnem gledališču, bo ostal z vidnimi črkami zapisan v naši kulturni zgodovini.

Že pred drugo uro je bilo mestno gledališče napolnjeno. Večji del so ga napolnili Slovenci, pa tudi Nemci so prišli kar v lepem številu. Mogočno je zadonela veličastna pesem „Od Urala do Triglava“ in vžgala duše vseh, ki so čutili njen pomen. Roka je kar sama udarila ob roko, ko je bila pesem odpeta in tudi noge niso mogle mirovati. Nato so sledile pesmi, druga za drugo. Vsaka je odkrila novo lepoto naše melodije in pokazala košček lepe slovenske duše. In ko je prišla prekrasna Kernjakova „Pojdimo v Skufec“, se navdušenje kar ni hotelo poleči. Pesem, ki je privrela iz dna duše naših pevcev, je vzbudila tako navdušenje, da pevcem ni preostalo drugega, kot da so jo

ZELEZNA KAPLA

Ker smo bolj odmaknjeni od velikega sveta, se le redko pripeti kak pomemben dogodek, ki bi naš kraj spravil do posebnega slovesa. Moramo že precej hrupa zagatiti in precej visoko dvigniti zastave ali pa krepelce, da se o nas kaj sliši v Celovcu, to pa še posebno, ker že bližja oblast v Velikovecu tudi vedno željno pričakuje »dogodkov« iz našega kraja. Odkar smo se zadnjič tepli in zmerjali, smo se že večkrat spet poravnali, večkrat pa spet pride kaj navzkriž, da nam ni dolg čas. Zdaj je nekaj časa v modi, da se vrše vsa zborovanja v treh: najprej prvi, potem drugi, končno tretji. Kadar vsi vse povedo, se navadno vrnejo govorniki pisat poročila o uspehih v Celovec, organizatorji in nekateri udeleženci ter oblast v Velikovec, kjer se vse zopet zapiše ter shrani papir in ljudi za nove prilike, ostali udeleženci pa vsak na svoje: eni v tovarno na Reberco, drugi v hosto, kmetje na polja, tihotapci pa za mejo — oprezovat, če so še cigarete na karte ali ne več. Da bi šlo ljudem boljše ali slabše kot prej, ni opaziti, razen pri tistih, ki odnesejo bunke.

Drugače nam tu vsak teden prinese kakega novega občana z druge strani. Kate- rim smo mi všeč, ostanejo pri nas, drugi pa gredo naprej ali nazaj, kakor je pač zapisana njihova usoda v »zvezdah«.

Pri obnovljeni hranišnici smo imeli občni zbor in izgleda, da se vsaj ta nežna večica naše združne organizacije počasi obuja k novemu življenju.

Kakor drugod po naši deželi je zadnji čas tudi pri nas zbiranje avtogramov (pod-

še enkrat zapeli. Navdušen izraz na obrazih poslušalcev je izpričeval neskončno ljubezen do narodne pesmi in pripravljenost do obrambe dediščine, ki smo jo prejeli od svojih prednikov in ki je tudi nas, kot nje v najtežjih dneh življenja bodrila k vztrajnosti in borbi ter nam vlivala upanja v boljše bodočnost.

Predsednik Slovenske prosvetne zveze, ki je ta pevski nastop priredila, je v svojem nagovoru povdaril, da imajo tudi koroški Slovenci pravico nastopati v celovškem gledališču, saj je bilo zidano z davki in žulji slovenskih kmetov. Zalostno je le dejstvo, da je minilo štirideset let do dneva, ko je med oboki gledališča zadonela šele prvič slovenska pesem.

Razveseljivo je, da je bila zamisel o slovenski prireditvi v gledališču pobuda ravnatelja gledališča g. Knappa. Čudili smo se le, da pri prvi slovenski prireditvi ni bilo zastopnikov deželne vlade, niti zastopnikov britanske civilne oblasti.

Pevski nastop naših zborov je zapustil nepozaben vtis in vsi želimo, da ta nastop ne bi bil zadnji in da bi 14. juniju sledili še drugi dnevi slovenske besede v gledališču.

pisov) v visoki modi. Ker je skoraj nevljudno, da bi človek na prijazno vabilo odklonil svoj podpis v kak poseben spomin, smo se tako navadili, da vsem podpisujemo vse, kar kdo želi. Seveda denarja na naše podpise nihče ne dobi bog ve koliko, ker smo reveži in ne bi znali z njim ravnati.

Vendar pa zopet nismo tako čisto pri kraju, da ne bi zmogli stroškov za dobro vzgojo našega mladega naraščaja. Zato imamo pred »dvojezično« šolo še otroški vrtec, ki naj jezične malčke užuga še pred šolo tako daleč, da na njej šolske uredbe o ločenem pouku ne bodo več potrebne. Uredba velja namreč samo za prve 3 razrede ljudske šole. Če pa slovenske sestre, ki bi z ljubeznivo skrbjo pripravile otroke na bridkosti prve šole, v našem tako izrazito slovenskem kraju že v otroškem vrtcu postavijo v kot ter nastavijo »vzgojiteljico« z izrecno germanizacijskimi tendencami (namerami), potem res ne vemo, ali je »Bog previsoko ali cesar predaleč«, da ne zagradi gorjače in ne razžene vse tiste bratovščine, ki ji je nacistična miselnost še vedno tako globoko ukoreninjena v izkvarjenih srcih. Seveda je le v soglasju z vsem tem, da je pouk slovenščine na šoli manj kot slaba karikatura jezikovnega pouka in smo se vsi oddahnili, ko so se zaradi boleznih zaprla vrata hiše, iz katere namesto resnične prosvete prihaja naša mladina z iznakaženo podobo ter s strtimi srci. Naš protest proti tako potvorjenemu tolmačenju šolskih odredb ter proti vsem odkritim ali zakritim poskusom nadaljevanja germanizacije naj se čuje ne le do županstva, temveč tudi do vseh osrednjih obla-

kuna je imel s sabo. Opazoval je s polja, kako je Marko prehodil vso Reber in kako se je najdlje pomudil na Poljanah in v Logu: »Če stikuje za travo, ima v sebi dokaj krvi starega Jerneja.«

Znova se je Podlipnik nasmehnil. Domislil se je, kako bo v jeseni, če bo Marko dobro prepašal jarce.

»Da bi jih le za silo. Nagajali mu bodo, kar mu bodo mogli, posebno Rotijin Tevž. In drugi mu bodo, zato mu bodo, da bi meni dali pod nos. E, bomo že videli; saj bo imel s sabo Volkuna. Le kaj išče sedaj v Rebrji? Če ni šel iz same baharije postopat,« se je v negotovosti vznemirjal Podlipnik.

Zvečer pa, ko mu je Marko prišel povedat, da v zatišnih dolincah in ob vodi trava že raste in da drugi dan že lahko žene na pašo, ga je potapljal po rami:

»Kar všeč si mi, Marko.«

In spet je v nasmehu podrhtel levi kot njegovih ust.

*

Pa Marko drugi dan ni gnil tropa na Reber. Podlipnik ni hotel: Seveda! Da bi mu oponesli, kako nima nič več poklasti jarcem. Izjedi, ki so padale iz parn kornjem v korita, je nosil Miha v ovčjak. In poljsko listje iz listjaka je pelo. Se bo že pretolkla drobnica čez praznike. Saj ni stiskal zanj soli v pesti. Dovolj je je pripeljal v jeseni od morja.

Ovce, ki so jagnjetile, so pri Podlipniku vedno posebej pripirali in jih krmili z otavo.

»Bo že, eh!«

In čez praznike vendar ne more pognati Marka v Reber, ko ne bo vse poletje slišal božje besede.

»Saj nisem lutuš vere.«

sti in naj nas nihče ne sili, da bi se morali kot nekoč proti Turkom, zopet utrditi na naših starih turških okopih pod Kaplo, zaježiti na Taboru našo bistro Belo ter jo spustiti na vse, kar prihaja med nas od oblasti, pa naj bodo to odredbe, dekreti, davki, učitelji ali žandarji.

Naš kraj je tako privlačen, da vedno kdo pride od drugod. V obirske gozdove se je priklatil nov »Ausländer«, ki se do sedaj še ni javil pri nobeni oblasti, da bi dobil dovoljenje in povedal, od kod je in zakaj je prišel. Medved kosmatinec se je najbrže priklatil iz kočevskih gozdov in tisti, ki se sedaj pregovarjajo za njegovo domovinsko pristojnost, so se za enkrat zedinili, da je najbrže »Volksdeutscher«, ker je prišel s Kočevskega, če se drugače ne pokaže. Mrčina ima navade, kakor vsi njegovega rodu. Za gostoljubnost, ki jo uživa v novi domovini je raztrgal pri Šeinu tri ovce in pri Cimpasu tudi tri, ne da bi dal odrezke za meso. Sicer je velik gospod in se do sedaj še ni nobenemu pokazal. Po sledovih njegovih šap ga cenijo na 120 kg, kar je za današnje čase, ko nam pošiljajo hrano čez morje in se še vmes lahko marsikaj zgodi, kar lepa teža. Verjetno je to najtežji »Ausländer«. Zadnji kosmatinec se je pojavil v naših gozdovih leta 1938, ki je delal škodo in jo zaradi kosmate vesti popihal čez mejo proti jugu in ker so doli že od nekdaj bolj vroče krvi so mu takoj upihili luč življenja, šape pa zaplenili in pojedli, ki so menda dobra jed, posebno če so zastojni.

Naša cerkev je bila že potrebna novega oblačila. Zato smo se odločili, preobleči jo. Ko smo dobili apno, smo začeli tekati za čopiči, ki smo jih tudi srečno staknili in sedaj pridno drsamo z njimi po stenah, ki dobivajo novo, sveže lice in bo potem za nekaj časa mir. Upajmo, da bodo takrat, ko bo spet potrebna preoblačila, že boljši časi in bo treba manj predpriprav in truda ter skrbi, kje dobiti to in ono.

Okolica pri nas je res privlačna in nič čudnega, če te noga zanese malo okrog. Hoditi okrog je pa že od nekdaj pametna in koristna zadeva, v današnjih časih pa sploh najbolj priporočljiva, ker če se vsedeš na vozilo, nikdar ne veš, kam boš prišel, če se boš sploh premaknil z mesta. No in če se potruš malo v okolico našega »mesta« in smeš otroke ter jih vprašaš, ali hodijo v šolo, ti bodo korajžno odgovorili, da hodijo in da se učijo slovenščine, ki pa je ne razumejo dobro, pa ne zato, ker bi od doma ne razumeli, kjer govorijo slovensko, to se pravi po domače, ampak zato, ker jih v neki šoli učijo neke vrste »deljeni« jezik. Pravili so, da jim je pozimi dal učitelj nalogo, menda je bil prost spis in napisal na šolsko tablo: »Danes je padla prva snega.« Ker je učitelj učitelj in otroci otroci, ki morajo ubogati, je »snega« pač »padla« in nihče ni šel ugotavljati, ali je letošnja »snega« res ženskega spola. V taki šoli imajo otroci najlepšo priliko naučiti se neke vrste rokovnjaščino in ko bodo veliki, bodo približno takole govorili: »Muti, glej mačka tička fresen.« Mi želimo, da bi take ljudi, ki tako učijo naše otroke, čim prej kdorkoli »pofresal« in ga po možnosti več na svito ne dal. Za enkrat samo toliko, pa še drugič kaj.

Še nič nismo poročali, da se je smrtno ponesrečil pred dobrim mesecem osemlet-

Za veliko noč je tudi Jernej zlezal izza peči. Poklical je k sebi Volkuna, mu otipal bodico za bodico na gradnici okrog vratu, mu jo skušal odpeti, pa ni imel v prstih več toliko moči, da bi bil stisnil kaljeno jeklo. »Marko, odpni Volkunu gradnico; nabrusiti jo morava. Če ne moreš z roko, vzemi klešče.«

Vso moč, kar jo je imel, je napol Marko, preden je odvezl psu železje izza vratu. In v roko se je zbodol.

Bodico za bodico sta nabrusila; vseh šest in šestdeset; po tri so štrlele iz vsakega člena.

»Preklicano bo zmeknil volk, če hlastne Volkuna za vrat.«

Nabrusila sta tudi sekirico na robevnici. In oča mu je razložil in pokazal, kolikor je pač mogel, kako prebiješ z robevnico — pastirsko helebard — volku črepinjo in kako ga odrineš od sebe. Še medveda se obraniš, če znaš prav zamahovati: »Pazi pa vedno, da ne dobiš pritlehnega okovanja v trebuh. Zato odskoči kakor maček vselej, kadar boš usekal.«

Vesel je odšel Marko iz nizke hiše. Postavil je med drevje na vrtu tesarski stol in ga napadal, da so treske letele od njega tako dolgo, da se je ves uznojil in nadražil Volkuna, da se je zakadil v lesenega volka.

V podstrešje je poslal Jernej Marka po brezovo krevljevino, katero je moral vpričo njega na prvo roko obtesati. Nato mu je ukazal stopiti nanjo. Zarisal je okrog noge in se lotil izrezavanja, da bo Marko čimprej mogel obuti cikle kljunače.

In vitre je moral nesti namakat v močilo.

Za klobučevino pa je že več let sam zase hranil obnošen kastorec.

ni fantek Dornik Anton, ko je hotel na skali utrgati rožo in se je skala utrgala. Obvisel je na nekem drevesu in so le s težavo prišli do njega ter odpeljali v bolnišnico, kjer pa mu niso mogli več pomagati, ker so bile notranje poškodbe prehude. To se je zgodilo na takozvanih šanah. Zanimivo je, da je družino skozi preganjala nesreča. Fant si je že dvakrat zlomil nogo, njegov oče se je ubil na Obirskem in tudi njegov stric se je smrtno ponesrečil.

SELE

Letos 18. junija obhajajo naš gospod župnik 60-letnico. K tej slavnosti jim prav iz dna srca želimo, da bi jih Bog ohranil še mnoga leta v čvrstem zdravju, posebno pa, da bi še nadalje ostali naš zvesti selški dušni pastir. Že 32 let pastirujejo v Selah in mnogo lepih dni so preživeli med nami, pa tudi dosti grenkih kapljic je padlo v njih kupo življenje, posebno v letih izgnanstva. Bog daj, da bi svoj večer življenja preživeli v miru in boguđanosti med svojimi zvestimi ovčicami in da bi jim mogli mi farani odslej njih življenje le sladiti in ne greniti. Zato jim ključemo še enkrat: »Bog Vas živi še mnogo let!«

NA DRAVI

Letošnji dan češčenja v naši župniji — 5. junija — je prišel ravno na praznik sv. Rešnjega Telesa. Zato pa je bil tako veličasten, da ga naša župnija do sedaj še ni doživela. Imeli smo 156 sv. obhajil, čeravno je v naši župniji le 520 vernikov! V prejšnjih letih pa je bilo le 70 ali 80 obhajil. — In letos smo imeli tudi večerno sv. mašo in samo pri tej je bilo 62 obhajil! Vsa cerkev je bila nabito polna in vsi so skupaj lepo peli! Na pomoč so prišli na ta dan češčenja štirje duhovniki: č. g. Wor-nik iz Pečnice, župnik Nagele iz Zile, kaplan dr. Trdan iz Perave in p. Odilo iz Celovca — ta pater je pravi junak in slavni pevec in pridigar! — Pri procesiji (pranganju) je bilo na ta praznik 350 ljudi; tudi pri popoldanskih svetih urah je bila udeležba jako dobra in vse je glasno molilo in pelo. — Ta letošnji dan češčenja naše župnije je bil dan posebnih božjih milosti za vso našo župnijo! Ne bomo ga pozabili nikdar!

ŠMARJETA V ROŽU

Čeprav smo precej visoko in gledamo na celovško kotlino zviška, ne smete misliti, da smo kar tako. Sicer ne vemo, ali imate v Celovcu že gledališke počitnice. Pri nas jih že imamo. Dvorano smo zaprli in bomo počakali jeseni, ko bo več časa in počitka. Ta čas bomo pa kam drugam skočili pogledat, kaj in kako igrajo. Tudi šolsko leto gre h kraju in šmarjerški trgovlenci bodo z veseljem spravili knjige v najbolj skrit kotiček. Pri šolskem pouku pogrešamo petje slovenskih pesmi v taki meri, kakor bi bilo želeti in da bi otroci čim več pridobili pri slovenskem pouku. Tako šolskega otroka najprej in najlažje pridobiš in mu vzbudiš zanimanje. Če so se lahko naučili toliko nemških pesmi, mislimo, da bi se tudi lahko naučili prav toliko slovenskih pesmi. Prav bi bilo, če bi imeli note, kar pa bo najbrže bolj težko, ker nam primanjkuje drugih še bolj potrebnih (Nadaljevanje na 8. strani.)

Ni gnil Marko tropa v Reber, pač pa so na veliki četrtki prebijali pri Podlipniku jarcem ušesa. Seveda, Marko je bil zraven.

Odrasli so večinoma že vsi imeli v desno uho vsekano krniško znamenje — kolobar in črto zraven. Nekaj jih je pa Podlipnik čez zimo nakupil, da pleme ne posnetnja-vi. Tem so izrezali iz ušes prešnje znamenje in vsekali krniško.

Dve ovci sta bili s koroške strani, kakor sta tudi dve Podlipnikovi ostali za Stolom. Tem je Jože poleg starega znamenja vsekal še krniško; morda se zameha letos izravna.

Jagnjeta pa je Marko drugo za drugim pritiral k tnali. Otožno, kakor bi se bala bolečine, so bleketala. In matere ovce, okrog vimen okrvavljene, so preplašene te-kale po dvoru, kakor bi hotele skriti svoje ljubljence.

Podlipnik je hodil med drobnico in jo ogledoval, prijel tu, prijel tam in spet mu je v levem kotu drgetal hudomušen nasmeh: »Je pastirska kri v Marku, je.« In glasno ga je pohvalil: »Dovolj dobro se obračaš, Marko.«

Krničani so se pa Podlipniku hudomušno smejali. Se niso prepoznali njegove namere: »Preklicano se bo Cena urezal, če misli, da bo Jernej še mogel gnati čez Vrh. Izza peči k peči je res prišel, naprej pa ne pojde več daleč.«

»Kar bo ta še trave potlačil, se je še od vimena jagnje več ne napase.«

Cena je vedel, kaj mislijo, in jim je privoščil zmoto. Najrajši bi bil prelomil post in prinesel Jožu in Mihu in Marku in sebi jesti in piti:

»Se ne spodobi, saj nismo lutuš.«

Okrog ogle se je prismikal Rotijin Mat-evž:

(Dalje prihodnjic.)

učnih knjig. Od mnogih stvari, ki nam le-
žijo na srcu je še ta, da vsakega, ki se po-
kaže zavednega Slovenca in ga ni sram pri-
znovati se k svojemu narodu, označijo kot
protidržavni element.

Iz našega kraja je še precej takih, ki se
niso vrnili iz vojne in veljajo za pogre-
šane. Svoji se še na tihem upajo, da se bo
ta ali oni oglasil, ker do sedaj ni imel pri-
like. To se je tudi v več primerih zgodilo.
V zadnjem času pa je prišlo nekaj žalost-
nih poročil, ki sporočajo, da so pogrešani
mrtni in je umrlo tudi upanje domačih. Ta-
ko je prišlo poročilo za Jakoba Veračnika,
po domače Partla iz Dolenje vasi, da je
umrl oktobra 1945 v Pančevu, za Andreja
Tratnika, po domače Čačov, da je umrl
1945 v Rusiji in za Martina Wutteja, po do-
mače Tomljeva iz Zg. vasi, da je umrl ja-
nuarja 1945 v Belgiji. To je ljudi, ki še do
danes niso dobili nobenega sporočila o po-
grešanih, potro in navdalo s skrbjo, ven-
dar ni treba izgubiti še upanja, ker go-
tovo se bo ta ali oni še oglasil. To doka-
zuje dejstvo, da so se nekateri oglasili, o
katerih so bili domači prepričani, da so
mrtni.

GLOBASNICA

Sedaj smo se že začeli ozirati, kako bo
z letino in kaj bomo imeli od svojega dela.
Na splošno smo še kar zadovoljni, zlasti z

žitom in upamo, da kruha nam ne bo pri-
manjkovalo. Zlasti Rinkolčani bodo imeli
žita, da jim ne bo treba skopariti pri kosu
kruha. Največje revice so solnčnice, ki jih
je črv ponekod tako izdelal, da so jih mo-
rali še enkrat sejati. Ta svojat, črv, misli,
da bomo jedli solato brez olja. To je po
našem mnenju sabotaža in mi mu bomo že
pokazali, če mu bomo mogli. Slabše je s
sadjem in letos ne bomo pridelali toliko
sladkega mošta kakor lansko leto. Bomo
pa bolj vodo pili, saj pravijo, da je tudi
zdrava, mokra je pa tudi. Bolj srečni so
v Podrojah, kjer bodo imeli dosti jabol-
ker so pozneje cvetela, ko je dež že minil.
Ker v Podrojah niso slabi ljudje in ti nič
nočejo, če tja ne prideš, bodo pa na posodo
dali in jim bomo drugo leto vrnili.

BELA

Iz našega kraja se malokdaj oglasimo
in še sedaj, ko se, moramo sporočiti le ža-
lostno vest. Po nesrečnem naključju se je
ustretil 15-letni Gašperc Jože, po domače
Tišlerjev iz Bele, sin mizarja. Nesreča se
je zgodila v stanovanju nekega financarja
ter je bil fant takoj na mestu mrtev. Smrt
na nesreča mladega fanta je ves kraj glo-
boko pretresla in vsi sočustvujejo z ne-
srečno družino, ki je tako nenadoma in
tragično izgubila fant, ki je bil pri hiši že
v veliko pomoč.

Slovenska zadružna zveza na Koroškem

Te dni je dobila zveza od deželne vlade
važen odlok, ki urejuje razmere sloven-
skih posojilnic, katere so se po nalogu Ge-
stapo-a morale spojit z nemškimi kreditni-
mi zavodi. S tem odlokom je vzpostavljeno
staro stanje pri 21 posojilnicah in pri
Gospodarski zadrugi v Sinči vasi. 16 kre-
ditnih zadrug, ki so se samo prelevile v
nemške, ali so likvidirale, se ta odlok ne
tiče. Odlok je datiran z 22. majnikom 1947,
štev. 41.858/7. Besedilo se nanaša v glav-
nem na sledeče:

Pri navedenih zadrugah so po nalogu
Gestapo-a upostavili komisarično vodstvo z
navedenimi komisaričnimi oskrbniki. Nato
so na podlagi pogodb o združitvi spojili
spodaj navedene zadruge. Prve so predale,
druge prevzele. Slovenske zadruge so v za-
družnem zapisniku črtali.

1. Posojilnica v Sinči vasi, raifaisnovki
v Dobrli vasi. Komisar Koberer.
2. Posojilnica v Borovljah — »Sparkasi«
v Borovljah. Komisar Fanzoi.
3. Posojilnica v Glinjah — »Sparkasi«
v Borovljah. Komisar Fanzoi.
4. Posojilnica v Galiciji — »Darlehen-
kassi«. Komisar Wolte.
5. Hranilnica Vovbre — raifaisnovki v
Grebincu. Komisar Geissner.
6. Posojilnica v Hodišah — raifaisnovki
v Hodišah. Komisar nadučitelj Arnold.
7. Posojilnica Celovec — raifaisnovki
Celovec. Komisar Geissner.
8. Posojilnica v Kotmari vasi — »Kas-
senvereinu« v Kotmari vasi. Komisar Ha-
rih.
9. Posojilnica Marija na Zilji — raif-
aisnovki v Marija na Zilji. Komisar Mayer-
hofer.
10. Posojilnica Škofiče — »Darlehen-
kassenvereinu« v Škofičah. Komisar traf-
ikant Kopeinig.
11. Hranilnica na Zelinjah — raifaiznov-
ki Važenberg. Komisar nadučitelj Fortin.
12. Posojilnica St. Jakob v Rožu — raif-
aisnovki v St. Jakobu. Komisar Ferdinand
Schuster.
13. Posojilnica v Slov. Šmihelu — raif-
aisnovki v Škofjem dvoru. Komisar Geis-
sner.
14. Posojilnica v Štebnu na Zilji —
»Darlehenkassi« v Štebnu. Komisar Man-
dritsch, uradnik pri deželnem svetu v Šmo-
horju.
15. Hranilnica v Štebnu pri Beljaku —
raifaisnovki v Maloščah. Komisar občinski
tajnik Müller.
16. Hranilnica pri Sv. Tomažu pri Celov-
cu — raifaisnovki v Škofjem dvoru. Ko-
misar Geissner.
17. Hranilnica Podljubelj — »Sparkassi«
v Borovljah. Komisar Fanzoi.
18. Hranilno društvo v Selah — »Spar-
kassi« v Borovljah. Komisar Geissner.
19. Hranilnica Sv. Lenart — raifaiznov-
ki Podkloster. Komisar ni zapisan.
20. Hranilnica Velikovec — raifaiznovki
Velikovec. Komisar Johann Weiß.
21. Posojilnica v St. Juriju na Zilji —
nemški raifaiznovki v St. Jurju. Komisar
Fischer iz Labijenč.
22. Gospodarska zadruga v Sinči vasi —
nemški kmetijski zadrugi v Dobrli vasi.
Komisar Geissner.

Deželna vlada je 18. decembra 1946 skle-
nila, da sklepe o združitvah razveljavi
in da zopet uradujejo upravni in nadzorni

odbori, ki so delovali, predno je Gestapo
upostavila komisarično vodstvo. Nadalje je
sklenila, da se naj v združnem zapisniku
zopet zapiše združni naslov, ki je bil pi-
san, predno je prišla zadruga pod komisa-
rično upravo.

Odloke, s katerimi je Gestapo uvedla ko-
misarično vodstvo in sklep o združitvi za-
drug je deželna vlada proglasila za neve-
ljavne. Na podlagi tega odloka deželne
vlade podpisujejo za omenjene zadruge zo-
pet odborniki, ki so podpisovali, predno so
bili imenovani komisariji. Če je treba voli-
ti nove odbornike, naj stari odbori skliče-
jo občne zbornice in zaprosijo trgovsko sodi-
šče za vpis nanovo izvoljenih odbornikov v
združni register.

Radi obračuna naj se obrnejo zadruge
preko obeh deželnih združnih zvez na za-
druge, ki so svojčas premoženje prevzele.
Trgovsko sodišče je deželna vlada zaprosila,
da na podlagi tega odloka vzpostavi pri
navedenih zadrugah stari pravni položaj.

S tem odlokom od 18. decembra 1946
imajo slovenske zadruge, ki so navedene v
njem, prosto pot. Odloka popreje nismo
poznali. Da se je stvar tako dolgo zavle-
kla, je pač vzrok v tem, da je bilo treba
pritegniti tudi sodnijsko oblast. Po vsej
verjetnosti pa menda v tem, da so pristoj-
ni krogi izjavljali: zopetna ustanovitev slo-
venskih zadrug je nemogoča. Čeprav je
danes birokracija na višku svoje slave, mo-
ramo le pripomniti, da je ravno v gospo-
darskih vprašanjih danes rešitev vedno tu-
di v interesu oblasti. Vsled tega bi tudi
rešitev tega vprašanja bili lahko pospešili.
Upajmo, da bodo sedaj na podlagi odlokov
obračune po možnosti čim preje izvedli.
Od danes na jutri to seveda ne bo mogoče
— toda v doglednem času z malo dobre
volje se lahko reši tudi to vprašanje.

Radio
Celovec

Nedelja, 22. 6:

7.25: Jutranja glasba.
19.30: Polurna oddaja.
20.15: Poročila.

Ponedeljek, 23. 6:

7.10: »Prav vesel v šolo grem«, pouk
slovenščine.
20.15: Poročila.

Torek, 24. 6:

7.10: Politični in socialni red »stare-
slovenske dobe«, zgodovinsko preda-
vanje.
20.15: Poročila.

Sreda, 25. 6:

7.10: Aktualni komentarji.
20.15: Poročila.

Četrtek, 26. 6:

7.10: »Prav vesel v šolo grem.« pouk
slovenščine, nadaljevanje.
18.45: Polurna oddaja.
20.15: Poročila.

Petek, 27. 6:

7.10: Iz slovenskega slovstva.
20.15: Poročila.

Sobota, 28. 6:

7.10: Literarno predavanje.
20.15: Iz slovenske kulturne zakladnice.
Morebitne spremembe v času bomo obja-
vili po radiu.

RADIO CELOVEC

KONEC FRANKOVskega GOSPOD- STVA V PANONIJI IN KARANTANIJI

(Nadaljevanje.)

Ali leta Arnulfovega gospodstva v
vzhodnem delu njegovega »karantanskega
kraljestva« so bila šteta. Madžari vedno
močneje pritiskajo v Podonavje in odtod
na eni strani proti Veliki Moravski in Ka-
rantaniji, na drugi strani pa proti Bolga-
riji. Blodeč po panonskih in obrskih pu-
stinjah si z lovom in ribištvom iščejo vsak-
danji kruh — tako piše frankovski leto-
pisec za leto 889, nato pa vdirajo v pog-
ostih sovražnih navalih preko meja Kara-
ntancev, Moravanov in Bolgarov. Sprva se
ta nomadski narod še ne naseli za stalno,
še je jeziček na tehtnici nasprotujočih si
sil v Podonavju: Bolgarije, Velike Morav-
ske in Karantanije. Kot so bili že v letih
883—884 po vsej priliki skriti zavezniški
Svetopolkovi v nemško-moravskem sporu,
tako se bojujejo leta 892. na Arnulfovi
strani v vojni, ki so jo Nemci sprožili proti
Veliki Moravski. Kralj Arnulf, kakor je
bil eden najspodobnejših med vladarji iz
rodu Karolingov, ni uvidel nevarnosti, ki
si jo je nakopal z madžarskim zavezni-
štvom. Da je bil to pot nemški kralj, ki je
Madžare poklical proti Svetopolku, o tem
so si vsi viri edini. Prav radi tega nemško-
madžarskega zavezništva je že čez nekaj
let, ko so Madžari s svojimi napadi pritis-
nili z vso silo proti Nemčiji in Italiji, na-
stala trditev, da je posredno kralj Arnulf
kriv zla, ki je skoraj prišlo nad krščanski
svet. Poleg Madžarov si je pa Arnulf pri-
dobil še drugih zaveznikov. Na Hengst-
feldu blizu Wildona, na današnjih štajer-
skih tleh, se je sestal s hrvatskim knezom
Braslavom, ki je kot vdan nemški prijatelj
gospodoval okoli Kolpe in Save, nekako
tam, kjer nekad knez Ljudevit. Preko
Braslavove zemlje pa stoji Arnulf v zvezi
še z močnejšimi zavezniki na jugu, Bolgari.
Svetopolk pa šteje pristaše med nezado-
voljnimi grofi v Arnulfovi Karantaniji.

Tako si je torej frankovski kralj Arnulf
ustvaril leta 892. močno koalicijo, ki naj
bi izrinila gospodstvo Svetopolkovo in Ve-
like Moravske iz srednjega Podonavja ter
z močno karantansko kneževino utrdila
oblast Nemcev od Moravske do Srema.

Dva kmalu zatem nastopivša dogodka
pa sta povsem izpreverila Arnulfove in Sve-
topolkove politične račune in načrte v Po-
donavju. Najprej je leta 894. umrl Svet-
polk; z njim je zginit s politične pozornice
najnevarnejši nasprotnik Arnulfov na
Vzhodu. Drugi mnogo pomembnejši dogo-
dek je pa bil preokret v zadržanju Madža-
rov, ki se odrečejo nemškemu zavezništvu
in vderejo leta 894. preko Donave v deželo
svojega zaveznika od včeraj, v Panonijo.
»Moške in stare žene so pomorili, mlade
device pa kot vprežno živino vlekli s se-
boj, da bi služile njihovih pohotnosti, celo-
kupno Panonijo so pa opustošili do uniče-
njaka. Bil je to prvi velik vpad Madžarov
na ozemlje panonskih Slovencev, ki je de-
želo silno opustošil, ni pa zaenkrat še uni-
čil tamkajšnjega frankovskega gospo-
dstva. Da bi rešil, kar bi se še rešiti dalo,
je izročil Arnulf Panonijo z Blatogradom v
varstvo zvestemu zavezniku, hrvatskemu
knezu Braslavu. Za Kocljem zagospodari
ob Blatnem jezeru zopet knez domače krvi.
Mogoče je nemški vladar računal, da bo
domačin znal bolje od tujih grofov braniti
domačo zemljo. Ali ti in taki ukrepi že
niso več pomagali. Usoda panonske Slo-
venije je bila zapečatena.

Leta 898. ko se zadnjikrat imenuje v
virih knez Braslav, priderejo Madžari z
ogromno vojsko prvič v Italijo; njihovi po-
hodi se v naslednjih letih še ponavljajo.

VOJAŠKO SODIŠČE V VELIKOVCU

Pred vojaškim sodiščem v Velikovcu so
bili tekem meseca maja t. l. obsojeni:

Johann Pibater iz Male vasi na mesec dni
zapora, Avgust Grolič iz Humč na mesec
dni zapora pogojno, Franc Jerlich iz Bele
na 4 mesece, Peter Močnik iz Žamanja na
3 mesece in Jože Lube iz Velikovca na 6
mesecev zapora, ker so posedovali orožje
brez dovoljenja.

Jugoslovan Johann Schumacher na 2 tedna
zapora in dva meseca pogojno in Jugoslo-
van Albin Mirč na 9 mesecev zapora od
tega tri mesece pogojno, ker sta brez do-
voljenja prekoračila mejo. Mirč je poleg
tega še brez dovoljenja nosil samokres.

Rus Mihael Černišev, na 3 mesece zapora
in tri mesece pogojno, ker je ukradel živila
in grozil svojemu delodajalcu; Rusa Emila
Romanenka in Pavla Čurčina, oba iz tabo-
rišča D v Celovcu, na 3 meseca pogojno,
ker sta prekoračila mejo 10 kilometrov.

Pavlo Petek iz Lobnika na 4 dni zapora
in globo 50 šilingov, ker je razširjala ne-
resnične vesti.

govori po časopisu

Pot tjakaj jih je vodila preko slovenske
zemlje. V teh zadnjih letih 9. stoletja so
propadle upravne in cerkvene uredbe v Pa-
noniji in v območju potov, ki vodijo odtod
preko slovenske zemlje v Italijo. Že leta
900. pišejo bavarski škofje, da ni v celi
Panoniji niti ene krščanske cerkve več.

Za pohodi v Italijo se vrste navalni proti
Karantaniji in Bavarski. Obdonavska pot
se je nekoliko dlje upirala madžarskemu
pritisku kot panonsko-italska. Bitka pri
Bratislavi (Brezalauspurc), 5. julija 907,
je pa predrla krščansko fronto tudi ob Do-
navi in odprla Madžarom pot na nemška
tla. Bavarsko vojsko doletj v tej veliki in
odločilni bitki strahovit poraz. Kratke in
klenne besede sodobnih virov dajo slutiti
velikansko katastrofo, ki je takrat zadela
krščansko armado, v kateri so se nedvom-
no borili tudi Slovenci. »Celokupno vojsko
Bavarcev so pobili Madžari«, piše neki le-
topisec. Drugi beleži le na kratko »pokolj
Bavarcev«, tretji govori o »najhujši bitki«.
Zadnji upravnik Karantanije Luitpold,
salzburški nadškof in dva škofa obleže na
bojnem polju.

Madžarom je poslej odprta neovirana
pot proti zapadu. Preplavijo in zasedejo
Panonijo notri do alpskega obroba, odko-
der se v dveh mogočnih tokih cepijo nji-
hovi navalni v krščansko Evropo. Sloven-
ska zemlja je pri tem silno trpela, kajti
tok gre preko nje v Italijo, drugi za Do-
navo navzgor v Nemčijo. Kakor na poloto-
ku med dvema strujama so se edino v go-
rati Karantaniji obdržale še naprej poli-
tične in cerkvene uredbe frankovske dobe.
Nemška kolonizacija na slovenskih tleh za-
stane. V notranjih alpskih predelih le še
s težavo vzdržuje skromno kontinuiteto, v
Panoniji, ob Donavi, na zgornji Savi in ob
Savinji pa preneha popolnoma. V zgo-
dovini germanizacije slovenske zemlje pome-
njajo madžarski navalni zaključek prvega
obdobja. Drugo se pričinja po zavrnitvi
Madžarov. (Dalje prihodnjič.)

MALI OGLASI

Mlad mizararski pomočnik dobi takoj dele:
hrana in stanovanje v hiši. Mizarstvo z
malo kmetijo se nahaja na deželi.
Ponudbe poslati na upravo »Koroške kro-
nike«, Celovec, Funderstraß 1. 309

Zaposlitev dobi izučen sodar, pošten in va-
jen vsega, v sodarsko stroko spadajočega
dela.
N. Viternik, sodarstvo, Pliberk. Glavni
trg 25 (Bleiburg). 312

Nudim brezplačno oskrbo starejši in zanes-
ljivi ženi na deželi za pomoč pri oskrbo-
vanju trgovske hiše. — Ponudbe poslati na
upravo lista pod »Slovenka«. 315

Planinsko posestvo 46 ha, z gospodarskim
poslopjem in lepo lego ter veliko površi-
no doraščajočega gozda zamenjam za
manjše gospodarstvo v ravnini. — Dopisi
na ÖWG Celovec, Alter Platz 1. Pod »Iz-
redna priložnost«, 5811.

Planinsko veleposestvo v zapornem pa-
su sprejme ob dobri oskrbi in plačilu dek-
le k otrokom in za pomoč pri hišnem delu.
Ponudbe na upravo lista pod »Planine«
313

Krščansko vzgojeno dekle, pošteno, z vese-
ljem do dela in znanjem obeh deželnih
jezikov, sprejme trgovina z mešanim bla-
gom (južno od Drave) s 1. VIII. 1947. Vsa
oskrba v hiši. — Ponudbe na upravo lista
pod »Zaporni pas«. 314

Slovenec - elektrotehnik

star 27 let, veselega in prikupnega
značaja, želi zaradi ženitve spoznati
Slovenko, staro od 18 — 24 let. Pred-
nost imajo dekleta iz Celovca in oko-
lice. — Samo resne ponudbe s sli-
ko na upravo lista pod »Srčna kultura«.
311

PRODAM

dobro ohranjen 4 cevni radio-aparat.
Ogled samo ob nedeljah dopoldne. —
Jerčin Jože, Dravljice 15, p. St. Jakob v
Rožni dolini. 317